

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет



## Лышъхъэм изэлукулэгъухэр

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхаклушынэ Аслъан Адыгеим ыкIи Пшызэ шьолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтнеу Емыж Нурбый тыгуасэ лукагъ.

НэкIмэзэ ыкIи Бирам мэ-фэшхохэу кызытынэкIыгъэхэм ялгъэхъан IэпылэгъушIу къа-фэхъугъэхэу Тхаклушынэ Ас-лъан, АР-м и Правительствэ хэтхэм зэрафэразэр муфтиим пэублэм кыыхигъэщыгъ. Рес-публикэм ихэбзэ органхэм яшIуагъэкIэ къалэкIэхъэгъэ сомэ миллионитIум ехъур Ады-геим ит мэщытхэм ягъэц-кIэжъын зэрэпIуагъэхъагъэр кыIуагъ.

Емыж Нурбый АР-м и Лышъхъэ зэрэшигъэгъоза-гъэмкIэ, тыгуасэ къуаджэу Улапэ шылагъ. Мыщ ефэндэу

дэсым ипсауныгъэ изытет тIэклIу зэрэзыхъуагъэм кы-хэкIыкIэ, мэщытым Iоф шызы-шIэштхэ ыкIи хъадэм ифэл-о-фашIэхэр зыгъэцкIэштхэ ефэн-диц агъэнэфагъ. Джащ фэдэу къуаджэм шыпсэурэ ныбжы-кIэхэр аркъым, наркотикхэм апыщагъэ мыхъунхэм, шыIэ-ныгъэм кыыхэфэрэ нэмыкI лъэныкъо дэйхэм ахэмыщ-гъэнхэм апае шIэгъэн фаехэм атегушылагъэх.

Непэ динлэжъхэр анахъэу зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэм, ащкIэ Iэпылэгъу кызырафэ-хъунхэ алгъэкIыштхэм Тха-

клушынэ Аслъан къакулэупчIагъ. Муфтиим кызырэхигъэщы-гъэмкIэ, къуаджэхэу Хъати-къуаерэ Джамбэчыерэ мэщыт-хэр адэтхэп. Ахэм яшIын цыф-хэр кыкIэлэлэу.

Тхаклушынэ Аслъан кы-зэриIуагъэмкIэ, амалэу шыIэм-кIэ мэщытхэм тапэкIи анаIэ атырагъэтызэ ашIышт, афызэ-шIокIырэмкIэ Iэпылэгъу афэ-хъуштхы.

БгъуитIур нэмыкI Iофыгъо-хэми атегушылагъэх, зэрэздэ-лэжъэнхэ алгъэкIышт лъэны-къохэр къагъэнэфагъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

## ЕДЖАПIЭХЭР къэухъумэгъэнхэм нае

Мы аужырэ илгъэхэм гъэс-ныгъэм иучреждениехэр шы-нэгъончъэнхэр мэхъанэшхо зэ-ратырэ лъэныкъоу хъугъэ.

Ащ фэдэу АР-м иеджапIэхэр илгъэсыкIэ еджэгъум зэрэфэ-хъазырхэр ауплэкIухэ зэхъум, а Iофыгъом анахъэу комисси-ехэм анаIэ тырагъэтыгъ. Зэхэ-щэгъэ комиссиехэм ахэтыгъэх республикэм икIэлэ ыкIи ирай-он администрациехэм гъэс-ныгъэмкIэ ягъэлорышIапIэхэм яIофышIэхэр, АР-мкIэ МЧС-м, МВД-м, Роспотребнадзорым, ФСБ-м ыкIи Ростехнадзорым ялIыкIохэр.

ЕджапIэхэр къэухъумэгъэн-хэмкIэ лицензиехэр яIэхэмэ, тапэкIэ шыкIагъэу кыыхагъэ-шыгъагъэхэр дагъэзыжыгъэхэ-мэ, еджапIэм икыычIэкIыпIэхэр

шапхъэхэм адештгъэхэмэ, полици-ем псынIкIу узэрэфытеошт кнопкэхэр яIэхэмэ ыкIи нэмыкI лъэныкъохэр ауплэкIугъэх.

Адыгэ Республикэм гъэс-ныгъэ къэзытырэ учреждении 161-рэ ит. Ахэм ахэтых къэра-лыгъо, мыкIэралыгъо, муниципальнэ мэфэ еджапIэхэу 152-рэ ыкIи пчыхъэрэ зыщеджэхэрэ еджэпIи 9. Гурыт еджэпIи 9-мэ филиалхэр яIэх.

Республикэм кIэлэцIыкIу IыгъыпIи 126-рэ ит. Ахэм ащы-щэу 123-р муниципальнэх, зыр ведомствен, тIур мыкIэралыгъо кIэлэцIыкIу IыгъыпIэх.

Апшэрэ къэралыгъо еджэ-пIитIумэ ыкIи Урысыем инэ-мыкI апшэрэ еджапIэхэм яфи-лиалхэу республикэм 8 ит. Ахэм анэмыкIэу гурыт профес-

сиональнэ еджэпIи 6-мэ ыкIи ублэпIэ профессиональнэ еджэпIи 7-мэ Iоф ашIэ.

Адыгэ Республикэм гъэс-ныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ кызыриIуагъэмкIэ, шышъхъэIум и 1-м ехъулIэу ахэм экIэми шынэгъончъагъэм ипаспорт ялагъ. Ащ кызырэхигъэщыгъэмкIэ, 2011 — 2012-рэ илгъэс еджэгъухэм гъэсэпIэ уч-реждениеу дэгъоу къэшIыха-гъэхэм япчыагъэ хэхъуагъ. ИкIу фэдизэу къагъэнэфыхэрэ-ри, машIо къэхъумэ, макъэ кызырэгъэлушт амал зилэхэри нахъыбэ хъугъэх. Ащ фэдэу еджэпIи 161-м шыщэу 70-р вне-ведомственнэ охрэнэм епхы-гъэх, кIэлэцIыкIу IыгъыпIи 126-м шыщэу 70-ри ащ хэтых.

(ИкIэух я 2-рэ н. ит).

2011-рэ илгъэс хэдзынхэр

## Енэгъуагъо шIукулэу зэнэкъокъунхэкIэ

Урысые Федерацием и Пре-зидент кыдыгъэкIыгъэ Ука-зым зэригъэнафэрэмкIэ, тызы-хэт илгъэсым итыгъэгъазэ и 4-м Урысые Федерацием и Къэра-лыгъо Думэ идепутатхэм яхэ-дзынхэр шыIэштхы. А унашгор кызыдэкIыгъэм кышыуб-лагъэу хэдзын кампаниер Уры-сыем шырагъэжыагъ. Тызэрэ-щыгуагъэу, джырэ нэскIэ Къэ-ралыгъо Думэм «единорос-схэм» тетыгъор щалыгъыгъэ-мэ, енэгъуагъо нэмыкI парти-ехэри джы ахэм хэпшыкIэу къапэуцунхэкIэ ыкIи непэ те-тыгъор зылыгъэхэм админист-ративнэ кIуачIэхэр агъэфедэнхэ амылгъэкIыгъэу загъэпсыкIэ Къэралыгъо Думэм джы нахъ партиябэ хэфэнкIэ. Хэдзынхэм яхыылIэгъэ законным зэхъокIы-ныгъэхэу фашIыгъэхэми яшIуа-гъэ кызырэкIлоштым шIэч хэ-лгъэп. Сыда пIомэ хэдзынхэм ахэлэжъэшт политическэ парти-ехэу хэдзакIохэм яголосхэм яп-роцентитфым нэсэу зыхъы-гъэхэм зы мандат алулIэнэу за-коном зэхъокIыныгъэхэу фа-шыгъэхэм агъэнафэ.

«Единэ Россием» итхъама-тэу Владимир Путиным парти-ем джырэблагъэ илгъэ зэл-у-кIэм кызырэщиIуагъэмкIэ, «единороссахэми» мызэгъоум кандидатхэм яспискэ кIочIа-кIэхэр нахъыбэу хагъэхъащтых, джы Къэралыгъо Думэм а партием илIыкIоу хэтхэм азы-ныкъом кышымыкIэу зэб-лахъушт. ЗыкIэ ащ нафэ къе-шIы партием зызыригъэкIэ-жыырэр, нахъыбэу гуагъIэ зэ-рапхын алгъэкIышт кIочIа-кIэхэр политикэм зэрэхашэхэрэр.

Къэралыгъо Думэм хэмы-тыгъэ партиехэу джырэ хэ-дзынхэм ахэлэжъэнхэу зызы-гъэхъазырхэрэм IофшIэнышхо зэшIуахын фае. А партиехэм яспискэхэр Урысые Федераци-ем хэдзынхэмкIэ и Гупчэ ко-миссие щарагъэтхыным фэшI хэдзакIохэм яIэпэкIэдзэ мини 150-м кышымыкIэу къаугъо-инэу шыт. ТапэкIэ кыыхэкIыгъэ IэпэкIадзэхэр рагъэкъугъэхэкIэ гугъэхэзэ, ахэм хэукъоныгъа-бэу къахэкIыжыгъэхэм апкъ кыкIэу политическэ партиехэм яспискэхэр амытхыхэу, хэдзын-хэм ахамыгъэлажъэхэу. Ар кыдалыгътэзэ, ыпшпэкIэ пчы-агъэу кышытIуагъэм бэкIэ ехъоу IэпэкIадзэхэр къаугъоинхэ

агу хэлгъэу партиехэм зэрагъэ-нэфагъэр гупчэ гъэзетхэм кы-хауты.

ТхъагъэпцIыгъэ-хьоршэ-рыгъэхэр хэдзынхэм ахашIы-хъанхэ амылгъэкIыгъэу гъэп-сыгъэным фэшI мызэгъоум электроннэ амалхэр хэдзынхэм ащигъэфедэнхэу хэдзынхэмкIэ Гупчэ комиссием зызыригъэ-хъазырырэри телевидениемкIэ къагъэлгъэгъагъ. Шыпккъэ, хьоршэрыгъэ зезыхъан, сыдэу хъугъэми, голос пчыагъэр изы-гъэкъун зыгу хэлххэр Iэпэдэ-дзапIэхэм алыхъуштхы, агу ыпэкIэ кызырэхэкIыштыгъэм фэдэу джы ащ шIогъэшхо кымытынкIи мэхъу.

Джырэ хэдзынхэм полити-ческэ партиехэр хэпшыкIэу зэрашызэнэкъокъуштхэр, хэдзакIохэм яголосхэм зэрафэ-бэнэштхэр нафэ кышыгъэ те-лекъэтынэу «НТВшники» зыфилорэм кыгъэлгъэгъагъэ-ми. Непэ партиехэм законным ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм ате-гъэпсыкIыгъэу ухъазырыныгъэ Iофхэм нахъыбэу апылгъэхэм, чъэпыогъум и 29-м нафэ къэ-хъушт политическэ партиехэм яспискэхэу ЦИК-м ытхыгъэхэр ыкIи шэкIогъум и 5-м кышы-ублагъэу тыгъэгъазэм и 2-м нэсырэ пIалгъэм информаци-е жъугъэм иамалхэр агъэфедэхэ-зэ агитационнэ IофшIэныр зэ-хашэнэу шытышь, тапэрэ илгъэ-ситфым Урысыем иполитиче-скэ шылакIэ зыгъэлорышIэшт купым гухэлъышIоу зыди-лыгъэхэр кытIлагъэлэсыштхы, тызэрэдахыхыштхы фэбэнэ-штхы. Мыщ дэжыыр ары нылэп-тэ, хэдзакIохэм, тизэхэшIыкIи, тигулыты, гражданскэ обще-ствэ гъэпсыгъэным тызэрэ-фэклорэ шIыкIэри кызышынэ-фэштхэр. Арышь, илгъэситфым кыкIоцI зэ кытатырэ фиты-ныгъэр зылэкIэтэшъумыгъэ-гъэкI, зэхэшIыкIыныгъэ фы-тиIу тиголосхэр тэжъугъэтых. КызырэтшIошIырэмкIэ, Уры-сыакIэр шыIэ зыхъугъэм кы-шыублагъэу шIуцIэри фыжыы-ри зэхэтыдзынхэм иамал тилэ хъугъэ. Сыдэу шытми, еплъы-кIэ зэфэшъафхэр зыдэзы-лыгъэхэр нахъыбэу Къэралыгъо Думэм хэфэнхэм тегъэпсы-кIыгъэу тиголосхэр ттыхэмэ нахъышIуштхэу кытышIошIы.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

# АнаІэ зытырагъэтыштхэр кыыгъэнэфагъэх

Тигъэзет кызырэхиутыгъагъэу, Адыгэ Республикэм хэгъэгъу клоцІ офхэмкІэ и Министерствэ ипашэу Александр Речицкэм ипшээрІлхэр зигъэцакІэхэрэр мэфи 100 зэрэхъу-гъэм фэшІ мы мафэхэм пресс-конференцие кытыгъ. Мы уахътэм кы-клоцІ зипэщэ структурэм зэшІуихын ылъэкІыгъэм, пшээрІлхэ шъхьалэу джырэ лъэхъаным зыфигъэуцужы-хэрэм ар пэублэм кІэкІэу къатегу-чылагъ, къэбар жъугъэм иамалхэм ялыкІохэм яупчІэхэм игъэкІотыгъэ джэуапхэр къаритыжыгъэх.



Урысые Федерацием и Президенту Дмитрий Медведе-вым унашъоу ышІыгъэм диш-тэу, МВД-м исистемэ джырэ лъэхъаным зэхъокІыныгъэхэр щэкІох. Ар зыфэгъэхыгъэр правэухъумэкІо органхэм ям-ханэ обществом зыкышщегъэ-Іэтыгъэныр, непэ полицием кыулыкъу шызыхыхэрэм яшыІэкІэ-псэукІэ нахышІу шыгъэныр, цыф кызырэ-кІохэм еплыкІэу, фыщтыкІэу къабырІэр нахышІум ылъэ-ныкыокІэ зэблэхъутыгъэр арых. Къэралыгъом ипашэ пшэ-рылэу кыгъэуцугъэхэр зэ-шІохыгъэнхэм пае ашІагъэр зэрэмымакІэр Александр Ре-чицкэм кыыхигъэщыгъ. АР-м и МВД иструктурэ хэт кыулы-кыушІэхэм аттестациер икІэ-рыкІэу акІужыгъах. Мини-

стрэм кызырэиуагъэмкІэ, полицием нэбгырабэ хагъэкІыгъ, кыыхэнагъэхэр зиІофшІэн хэшІыкІ фызыІэхэр арых.

2011-рэ илъэсым иапэрэ мэ-зитфым республикэм и МВД ІофшІагъэу иІэмкІэ Урысыем я 62-рэ чІыплэр щіубытыш-тыгъэмэ, джырэ лъэхъаным я 18-рэ чІыплэм нэс кыдэкІоен ылъэкІыгъ. Ар гъэхъэгъэшІукІэ плытэ хъушт. Ар кыыхигъэ-щыгъ УФ-м хэгъэгъу клоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ ипашэу Рашид Нургадиевми.

Непэрэ мафэхэм яхъулэу оперативнэ ІофхэмкІэ Адыге-им изытет уигъэрэзэнэу зэрэ-щыгъэр, лъэкпъ ыкІи дин зэгу-рыІоныгъэ зэрилгыр зэкІэми анахъ шъхьалэу А. Речицкэм кыІуагъ.

Ілъэсыр кызыхыагъэм кы-

щегъэжыагъэу республикэм бзэджэшІэгъэ 3214-рэ шызэра-хъагъ. 2010-рэ илъэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, ар проценти 3,2-кІэ нахъ макІ. БзэджэшІагъэу правэухъумэкІо органхэм зехафын алъэкІыгъэр процент 70-м кІэхъэ. Джащ фэ-дэу бзэджэшІэгъэ хылыгъэхэм ыкІи хылыгъэ дэдэхэм япчъагъэ кышчыкІагъ. Законыр зыукъо-гъэ нэбгырэ 1665-рэ агъэунэ-фыгъ. Зехафыгъэ уголовнэ Іоф-хэм ащыщэу 187-р судым Іэкла-гъэхъагъ. Министрэм кызы-рэиуагъэмкІэ, «ахъщэ къуаль-хъэ» зыштагъэхэм, коррупцием ылъэныкыокІэ бзэджэшІагъэу республикэм шызэрахъагъэм ипчъагъэ хэшІыкІэу хъхъуагъ. Ахэм правэухъумэкІо органхэм ялыкІохэри зэрахэтхэр кы-Іуагъ.

Мэзиим кыыклоцІ республи-кэм игъогухэм хъугъэ-шІэгъэ 326-рэ къатехъухъагъ. Ахэм нэбгырэ 64-рэ ахэкІодагъ, нэб-гырэ 391-мэ шъобж зэфэшъ-хъафхэр атешагъэхэ хъугъэ. Гукъау нахъ мышІэми, авари-ехэм нахыбэу ахэкІуадэхэрэр тинеушырэ мафэ лъызыгъэ-кІотэшт ныбжыкІэхэр арых.

Цыфхэр зыгъэгумэкІырэ Іофыгъохэр зэхэфыгъэнхэр по-лицием икыулыкыушІэ ипшэ-рылхэ шъхьалэу зэрэщыгъэр, ащ дакІоу, гузэжыогъу чІыплэ ифа-гъэхэм, тхъаусыхэ тхылт къэ-зытхыгъэхэм яІоф зэхэ-фыгъэныр, шІокІ имыІэу адэ-ІэпыІэгъэныр зэкІэми апшэу шытын зэрэфаер А.Речицкэм кыІуагъ. Мы лъэныкыомкІэ анахъ чанэу Іоф зышІэн фае-хэр участковэ уполномоченнэ-хэр арыхэу кыыгъэнэфагъ.

ГумэкІыгъо зилэхэм ежъ министрэри аІокІэ. Ипшэ-рылхэр зигъэцакІэхэрэм кы-щегъэжыагъэу нэбгыри 100 фэ-диз къеолІагъ, амалэу шыІэм-кІэ ахэм ІэпыІэгъу афэхъугъ.

— Законодательствэм диш-тэу цыфым ифитыныгъэхэр кыуухъумэгъэнхэр, амалэу шы-ІэмкІэ ащ ІэпыІэгъу фэхъу-гъэныр — джары полицием икыулыкыушІэ сыдигъуи зыши-мыгъэгъушшэн фаер, — еІо ми-нистрэм. — Ар зымыгъэ-цакІэхэрэр правэухъумэкІо си-стемэм хэдгъэкІыштых, зако-ныр аукъуагъэ зыхъукІэ, уго-ловнэ пшээдэкІыжъ ядгъэ-хыштыгъ.

АР-м хэгъэгъу клоцІ Іоф-хэмкІэ и Министерствэ икыу-лыкыушІэхэм акІугъэ аттеста-

цием ыуж кадрэхэр зэримы-кыухэрэр кыэнэфагъ. Мини-стрэм кызырэиуагъэмкІэ, пра-вэухъумэкІо системэм Іоф шызышІэн зылыэкІышт ныб-жыкІэхэу апшээрэ гъэсэнныгъэ зилэхэр ауплъэкІухэзэ, кыыха-хынхэ амал яІэ хъугъэ. Ащ кыкІырэр зы — непэ полици-ем ухъхъаным пае гъэсэнныгъэ дэгъу зэрэуиІэм дакІоу, гукІэ-гуныгъэ, Іэдэбныгъэ, профес-сионализмагъэ пхэлынхэ фае. Ары МВД-м шыкІорэ зэхъо-кІыныгъэхэр нахыбэмкІэ зы-фэгъэхыгъэхэр.

ПравэухъумэкІо ситемэм хэтхэр социальнэу кыуухъу-мэгъэнхэр анахъ мэхъанэшхо зилэ лъэныкыоу зэрэщыгъэр Александр Речицкэм кыІуагъ. КыулыкыушІэхэм Іоф зыща-шІэшт административнэ уна-кІэхэр афашІых, псэупІэхэр арагъэгъотых. 2012-рэ илъэ-сым шылэ мазэм и 1-м кы-щегъэжыагъэу ялэжъапкІэ къа-Іэтын гугъапІэ шыІ. Джащ фэ-дэу республикэр загъэпсыгъэр илъэс 20 зэрэхъурэм ипэгъокІэу АР-м и МВД иадминистратив-нэ унакІэ кызыІауахышт.

Обществом мэхъанэшхо зэ-ритыгъэ уголовнэ Іофхэм язэ-хэфын зэралыкІуатэрэм, кор-рупцием пэшІуекІогъэным пае анахъэу унаІэ зытебгъэтын фаехэм, нэмыкІ лъэныкыохэми япхыгъэ упчІэхэм министрэм джэуапхэр къаритыжыгъэх. Къэбар шыпкърэ цыфхэм алъыгъэІэсыгъэнымкІэ Іофы-шхо зышІэрэ журналистхэм зерафэразэр, тапэки яІо зэ-хэлъэу зэдэлэжъэнхэм зэрэфэ-хъаырхэр пресс-конференцием кІэу хэфэхысыжъэу А.Речиц-кэм кыфитыштыгъ.

**ТХЪАРКЪОХЪО Адам.**  
Сурэтыр Іэшгынэ Аслъан тырихыгъ.

## ЕДЖАПІЭХЭР

### кыуухъумэгъэнхэм пае

(Апэрэ нэкІубгъом кышщегъэжъэ).

ІлъэсыкІэ еджэгъур къэмы-сызэ, АР-м и Къэралыгъо Со-вет — Хасэм идепутатхэм яп-шээрІлхэр гъэцэкІэгъэнхэм пэІухъэрэ ахъщэм шыщэу Шэуджэн районым сомэ мин 320-рэ фатІупшыгъ. Ар гурыт еджапІэхэр ыкІи кІэлэцІыкІу ІыгышІэхэр гузэжыогъу чІыплэ ифэхэмэ, полицием макъэ зэрэбгъэлушт кнопкэхэр аща-гъэпсынхэм пае аратыгъ. Тэ-хъутэмыкыое районым иадми-нистрацие псынкІэу къэсын фэе кыулыкыу зэрэфытеоштыгъ со-товэ телефон 14 еджапІэхэм афищэфыгъ.

Гъэсэнныгъэм иучреждение-

хэр терроризмэм шыухъумэ-гъэнхэмкІэ Іофхъабзэу зэра-хъан фаехэм апІуухъанэу зэкІэ районхэм ыкІи къалэхэм ахъ-щэ афатІупшыгъ. Ащ фэдэу Мыекъуапэ иеджапІэхэм сомэ миллион 12-рэ мин 26-рэ, Шэ-уджэн районым муниципальнэ бюджетым кыыхыгъэу сомэ мин 749,8-рэ, Джэджэ районым сомэ мин 509-рэ 044-рэ, Тэ-хъутэмыкыое районым сомэ миллионрэ мин 150-рэ, Ады-гэкъалэ сомэ мин 80, Кош-хъэблэ районым мин 681-рэ, Красногвардейскэ районым миллион 27-рэ мин 784-рэ, Мыекъопэ районым мин 762-рэ, Теуцожь районым миллионрэ мин 406-м ехъу алэкІэхъагъ.

**СИХЪУ Гоцнагъу.**

## Шэуджэн район къэбархэр

### Фермерхэм япчъагъэ хэхъо

Муниципальнэ гъэпсыкІэ зилэ Джыракъые къоджэ псэупІэм цыф лъэкпъ зэфэшъхъа-хэм ялыкІоу шызэдэлажъэрэр макІэп. Ахэм ащыщых адыгэхэр, урысхэр, къэндзэлхэр, урымхэр, украинцэхэр, нэмыкІхэри. Цыф псэупІэм псэуымкІи нэбгырэ мини 2 фэдиз щэпсэу.

Мыщ илъэс къэс фермерхэм япчъагъэ шы-хэхъо. Непэ ехъулэу КФХ-у 30 фэдиз ащ шызэхэщагъ. Анахъэу ахэр зыпылхэр лэжы-гъэ зэфэшъхъафхэр къэгъэкІыгъэнхэр, былым-хэр ыкІи щагубзыухэр хъугъэнхэр ары.

Фермерхэм ІэпыІэгъу афэхъу ІофшІапІэхэр языгъэгъотхэрэ Гупчэр. Гупчэм къафетІупшы фермерхэм яІофшІэн шІуагъэ кыкІакоу зэ-хэщэгъэным пэІуагъэхъащт ахъщэр. Мы илъэ-сым къоджэ псэупІэм кыыхиубыгъэрэ унэгъо 23-мэ материалнэ ІэпыІэгъу Гупчэм къари-тыгъ. ГушыІэм пае, С. П. ШъэоцІыкІум Гуп-чэр мыгъэ сомэ мин 58-м ехъукІэ кыдэ-Іэпыи, къуаджэу Джыракъые Іоф зышишІэшт чІыплэр щигъэпсыгъ.

— ЗэкІэ тифермерхэм ыкІи типредпри-мательхэм бизнесым зырагъэушъомбгъу-нымкІэ ящыкІагъэр къалэкІэхъэ, — еІо Джы-ракъые къоджэ псэупІэм ипашэу К. А. Нэ-гырэкъом. — Яунэе ыкІи мэкъумэщышІэ-фермер хъызмэтшІапІэхэм хэхъоныгъэ ягъэшІыгъэным пэІуагъэхъащт чІыфэр бан-кым къареты. Ащ кыхэкІэу хэтэрыкІхэр къэзыгъэкІхэрэм, щэр къэзыхыжыхэрэм ІофшІагъэу яІэм хэхъо зэпыт.

### Бюджетым игъэцэкІэн мэхъанэшхо иІ

Муниципальнэ образованиеу «Шэуджэн рай-оным» иадминистрацие, зэкІэ депутатхэм, хъакъулэхъэ кыулыкыу ыкІи бизнесым пылъ-хэм бюджетым рагъахъэрэр нахыбэ ашІыным фэгъэхыгъэ амал зэфэшъхъафхэр ренэу зэра-хэхъ. Ащ ишыхъат мы илъэсым пыкІыгъэ мазэхэм ІофшІагъэу шыІэр. Апэрэ илъэсны-къом кыыклоцІ консолидированнэ бюджетым фэдэу кыыхагъэр сомэ миллион 17-м ехъу, ар планэу рахъухъагъагъэм бэкІэ къехъу. Хъа-кыулахъхэм ятынкІэ планыр проценти 120-у гъэцэкІагъэ хъугъэ.

— Бюджетым ахъщэр игъэхъэгъэнымкІэ планэу итхъухъагъагъэхэр зэкІэ гъэцэкІагъэ хъугъэхэп, — еІо район администрацием фи-нансхэмкІэ игъэІорышІапІэ ипашэу Р. Ю. Чэ-нышгъэм. — Федэу къахыжыкыерэм кыыхэкІырэ хъакъулахъэу бюджетым кыыхъан фаер сомэ мин 231-рэ хъуштыгъэмэ, кыыхагъэр мин 130-рэ ныІэп, планыр гъэцэкІагъэ зэрэхъугъэр процент 56,5-рэ. МыщкІэ анахъ шыкІагъэ зы-фэхъугъэхэр ЗАО-у «ІЦэ заводэу «Шовгенов-ский» зыфІорэр — сомэ мин 55,2-рэ, ООО-у СХП-у «Роснефть-Ойл» зыфІорэр — сомэ мин 32,8-рэ, ФГУ-у «Гигиенэ ыкІи эпи-демиологием я Гупчэ» — сомэ мин 27,1-рэ. Фэшъхъаф хъакъулахъхэмкІэ планым диштэу бюджетымкІэ атефэрэр зэкІэ кызымыгъэ-хъагъэхэм ащыщых ООО-у «Адыгеяпроек-тыр», ООО-у «Стройпроектыр», ПО-у «Шов-геновскэр», ООО-у «Фаворитыр» ыкІи нэ-мыкІхэр.

**ТХЪАЙШГЪЭО Тасим.**

## Сомэ миллиони 5,2-кІэ агъэпщынэшт

Мыекъуапэ шыпсэурэ Али Кордзая хэбзэнчъэу предприни-матель ІофшІэнэу ыгъэцакІэщтыгъэм фэгъэхыгъэу республи-кэм ипрокурор ыгъэмысагъ. АР-м икыэлэ суд прокурорым илъэІу дыригъэштагъ.

ЗэрагъэунэфыгъэмкІэ, Интернет сайтымкІэ узыІэпызыщэрэ джэгукІэхэр Кордзая зехищэщтыгъэх. Ащ ишІуагъэкІэ сомэ миллиони 5-рэ мин 290-м ехъурэ хахъо ышІыгъ, ар мыльку-шхоу щыт.

ЫпэкІэ, 2011-рэ илъэсым ижъоныгъокІэ мазэ Али Кордзая лажъэ иІэу къэлэ хыкумым ылъытагъ ыкІи сомэ мини 100 та-зырэу тырилхъэгъагъ.



ТЭХЪУТЭМЫКЪОЕ РАЙОНЫМ КЪЫРАТХЫКЫХЭРЭР

# Зэгорэм зыкышэжыныбэ?

Совет хабзэм илэхъан хэгъугу клоц Иофхэр нахь зыпкъ итхыу, хэбзэ гъэуцугъэ гъэнэ-фагъэхэри шылэху, мыхъо-мышлагъэу шылэныгъэм кыыз-дихьыхэрэр охътабэ темышлэу дагъэзыжыхуу шытыгъ. Хабзэр зыкуохэрэр пчэгум кы-рашэщыгъэх, яфэшъуашэ ара-гъэгъотыштыгъ, пхъэшагъэ хэ-лъэу адзеклоштыгъэх. Адэ джыры? «ЗэхъоклыныгъэкIэ» эджэгъэхэ илгъэхэр кызыжа-гъэхэм щегъэжыагъэу дисцип-линэр кызышкыуагъ, хэбзэ гъэуцугъэу шылэхэм ягъэцэ-клэн кълэнлагъ. Зэрашлонгъоу псэунхэр кыхъэзыхынкIэ ежа-

кълэ псаум фэдиз. ЗэкIэ шлои-хэр кызырыклорэ трубэшхор станицэ гъунэм Iут унэу зыша-укъэбзыхэрэм къекIу. Мыщ станицэм кыдэкIырэ шлоихэр щаукъэбзыхышэ, псыхъом хатIупшыхъанхэ фае. Ау а Иошлэнхэр ащ икъоу шагъэца-кIэхэрэп, шлоихэр псыхъом хатIупшыхъэх. Мэлаеу шлоихэм кыапыхэрэр жьым зэрехъэ, псэупIэмэ адехъэ. Къин дэдэ хэтыр Псэйтику ары, зэнкIэ шыпкызу мэлаер жьым мыщ кыделъасэ. Урамхэм уары-кIоныр бэрэскэшхо мафэрэ (шлоихэр кызыатIупшырэм) къин мэхъу. А зэпстэур зыл-



гъэхэм хабзэу шылэхэр аукох, агъэцакIэхэрэп. Ахэр зы нэгбгь-рэ горэху, е организации пса-уху, е предприятияхуу шыгъы. Ежъхэм ялофхэр кыкIынкIэ ашIэмэ зэблэнхэ шылэп, нэ-мыкIхэм зэрарэу арахырэм пылхэп, гукIэгъуи ахэлэп.

Ащ фэдэу хэбзэнчэу зекIор-эмэ ащышых Шытхъэлэ хим-заводым (Краснодар край) ипашэхэр. Губгъэн шыпккъ ащ ашIэрэр, язекIуакIэ. Адыгэ Республикэм ипсэупIэ пчъагъэ-мэ адэхэм зэрарышхо къя-рехы а заводым. ЕтIани зы илгъэсэп, Iлоп, илгъэс пчъагъэ хъугъэ ащ Иофыр зытетыр. Ра-диациер кызыритIупшырэм кыхэкIэу лэжыгъэхэр, хэтэ-рыкIхэр елыбжэх, нэужым лъэпсэкIодэу егъэкIодых. Хъа-псэапэ ышIыхэрэр нэшэбэгухэр ары, зи къяригъэлырэм. Къэ-гъагъэхэр дахэу къяпедзэх, нэ-шэбэгу цыкIухэр къяпэкIэ, нэ-ужым тхъапэхэр гъожыбзэ мэхъух, нэшэбэгухэр мэкIодых.

Заводым ипашэхэм зыкыашIэ-жыным игъо хъугъэ. Адыге-им ызыплIанэ фэдызым шы-псэухэрэм лыешхо къярахы, кынышхо зыдахъугъэ лэжыгъ-гъэхэр, хэтэрыкIхэр ашIуегъэ-кIодых. Иягъэу Адыгеим кы-ригъэкIырэр ащ шыуцурэп. Джыри мары шысэ.

Шапсыгъэ къоджэ цыкIоу Хъащтыку Пшызэ исэмэгуб-гъукIэ шыс. Ащ пэчына-тIэу станицэу Елизаветинскэр (Краснодар край) иадыра-бгъукIэ шыс. Станицэр ины,

шIагъэмэ зыкыашIэжыным цыфхэр щэгугъых.

## Иофым кIэух дэгъу фэхъугъ

Илгъэс къэс кълэу Красно-дар дэхъэрэ ыкIи кыдэкIырэ транспорт пчъагъэм хэхъо, нахь шызекIогъуае мэхъу. Кълэм дэхъэпIэ-дэкIыжыпIэу илэхэр зэкIэ ушъагъэх. Къыблэ лъэны-къомкIэ гъэзэгъэ дэхъэпIэ-дэкIыжыпIэр ары анахь Иофы-гъуабэ кызыпыкIырэр. Пчэ-дыжыкIэр ыкIи мэфэ Иошлэгъу ужым кълэм дахэхэу е кы-дэкIыхэу машиныйшэ заулэ зэ-пэллэжыкIэху сыхъатым ехъоу щэтых. Гъогу къэухъапIэхэр зэрэшымылэхэм кыхэкIыкIэ, лъэгъун ямылэу транспорт мин пчъагъэ чэщ-зымафэм кълэм зэрэдахэхэрэр ары а Иофы-гъохэр къэзыгъэхылыгъэхэрэр.

А пстэур кыдалтыги, Крас-нодар икыблэ лъэныкъокIэ Пшызэ ятIонэрэ лъэмыдж ты-ральхъагъ. Мыщ дэжыым кълэ-лэм иапэрэ урам тхэкIошхоу Иван Тургеневым ышIэ зэри-хырэм кыхэкIэу, «Тургене-вым илгъэмыджкIэ» еджагъэх.

ЛъэмыджыкIэм ишIуагъэ къэкIуагъ, ау Иофыгъохэр ащ шыухыгъэхэп: федеральнэ гъо-гоу «Краснодар — Новорос-сийск» зыфиорэм ыбгъуитIу-кIэ сатыушыплэхэр кышчызэ-луахыгъэх. Ахэм ащыщ «Икеа» зыфиорэри. Ар зашIым Бжы-

хъэкъоежымыи, АдыгеякIэми Иофыгъохэр къяфэтэджыгъэх. Сатыушыплэ гупчэу «Мена-Икеа» зыфиорэм, къуаджэхэм якIоу гъогу хэкIыплэхэр шы-гъэнхэ, зэпырыкIыплэхэр гъэ-уцугъэнхэ фэагъэ. А Иофыр зэ-хэфыгъэным пае Адыгеим и Премьер-министрэу КъумпIыл Муратэ гъэрэкIо ООО-у «Икеа-Мос» игенеральнэ ди-ректор игуадзэу Густав Фран-суа Лендрес IукIэгъагъ, гушы-лэгъу фэхъугъагъ. Ар зыфэгъэ-хыгъагъэр гъогушхор шынэ-гъончэу гъэпсыгъэныр ары-гъэ. Мэзи 8-м кыкIоцI зэкIэ Иофыгъохэр зэшIуахыхэу зэда-



штэгъагъ. Уахътэр кIуагъэ, Ио-фым кIэух дэгъухэр фэхъугъэх. Сыда шIагъэу шылэр? Гъогур тIоу агощыгъ, икIыхь-икIыхъу ызыфагу зэпыгъэлыгъ, бгъуи-тIуми сатыритIоу зэготхэу транспортыр арыкIон ылгъэ-кIышт. ЧыплитIукIэ гъогу лъэсэу зэпырыкIынхэу ашIыгъ, тамыгъэхэр тырагъэуцагъэх. ЫбгъуитIукIэ фермерхэм ячIы-гухэр зыдэщылхэм гъогу хэкIэу екIоллэлэхэр фашIы-гъэх. Автобус къэуцунитIу ашIыгъ, светофорхэр тыра-гъэуцагъэх. Зы машинэм ад-рэр течыныу зышыфимыт чыплэхэр тамыгъэхэмкIэ ыкIи машинэм изекIон ипсынклагъэ къэзыгъэлагъохэрэр зэхэугу-фыкIыгъэу гъэунэфыгъэх.

## Гъогу блэгъэ гъогу чыжъэхэр

Гъогур цыфым ишылэныгъэ хэпхыжыны умылгъэкIынэу шыщ хъугъэ. ЩылакIэр зэрэзэ-блэхурэм диштэу гъогухэри зэхъокIых. Гушылэм пае, икIы-гъэ лIэшлэгъум иятIонэрэ кIэ-лъэныкъо нэс псэупIэхэр зэра-пхэу мыжъо гъогухэр шыла-гъэхэп. Щылагъэхэр етIэ гъо-гук, зэрэзекIоштыгъэхэр ку, трактор, машинэ онтэгъухэр арых. Къэлэгъэн фаер джы шы-лэ транспортым фэдэхэр зэрэ-щымылагъэхэр ары а лъэхъа-ным. Лъэсэу, кушъхъэфачэкIэ, мотоциклэкIэ зекIоштыгъэх. КIымафэрэ Иофыр дэй дэдэ хъуштыгъэ, зы псэупIэм уикIы-нышэ, адрэ псэупIэм уклоныр

хъагъ. ПсэупIэхэр зэзыпхырэ мыжъо гъогухэр шапсыгъэмэ ялэхэ зыхъугъэм лIэшлэгъуны-къо тешIагъ.

Цыфхэм ящылэкIэ-псэукIэ зыфэдэр гъогухэмкIэ къэп-шIэшт: зыщылэкIэ дэгъум гъо-гу дэй илэн ылгъэкIыштэп. Нафэ, гъогур дэи хъумэ, машинэкIэ ащ рыклорэм къин елгъэу, ыгу елжы, «сыдэу мыгъокIэ мыщ сыкытехъагъ» еIо. Ары шъхъае, псэупIэхэм адэхэр зэ-хэмыхъэхэу шылэнхэ алгъэ-кIына? Цыфхэр зэрэзекIошт транспортыр хъои, къэнэжы-рэр гъогухэр зэтэгъэпсыхъэ-гъэнхэр ары. Мы лъэныкъом-кIэ Иофыгъоу къэтэджыхэрэр зэшIозыхыхэрэр Афыпсыпэ къоджэ псэупIэм администра-циерэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу Шъхъэлэхъо Аз-мэтрэ. Ау районым игъогушI организациехэми загъэчанын фае, гъогухэр янэшлэгъу ра-гъэкIыхэ хъуштэп.

Псэйтику икIэу Пэнэхэс ылгъэныкъокIэ зыгъэзэрэ гъогу Iахыр дэй дэдэ зыхъугъэм илгъэс заулэ тешIагъ. Ащ икIы-хъагъэ километритф фэдиз мэхъу. Такыкь заулэкIэ ипкIу-кIын плгъэкIышт гъогур зэлы-хъагъэ ащ икIун сыхъатны-къо ехы. БгъуитIумкIи кэнау-хэм псыр адэт, машэхэм ащы-кIухъэгъуай. Асфальт гъогур лъэшэу зэщызыгъахъохэрэр хылылэшхохэр зезыщэрэ авто-машинэхэр арых. Гъогум чы-плэхэр илэх лъэшэу иутыгъэхэу, етIани ахэм тыдэкIэ укIуагъэ-ми ащыпкIухъан плгъэкIырэм. Ощх лъэш кызыещыхэрэм ахэм псыр арыз мэхъу, машинэ ру-



къин дэдагъ. Къуаджэу Псэй-тыку шыщ анахь тракторист дэгъур сымаджэ зэхъум, сы-мэджэщым зэрашэн транспорт зэрэшымылэм кыхэкIыкIэ, елзэнхэ амылгъэу фыкыога-гъэ. Ащ фэдэ пчъагъэ ша-псыгъэ къуаджэхэм адэхъу-

лым кIэрысым гъогум изытет ылгъэгъурэп — зэкIэ зэщизым фэдэш, мэшэ куум екIэ. Гъо-гум машинабэ тефыкыухъэ. Арышэ, мы гъогу Iахым игъэ-цэкIэжыны гъогушIхэр фежъэн-хэ фае.

ХЪУШТ Щэбан.





**НЭХЭЕ Рэмэзан,**  
«Адыгэ макъэм»  
исобкор.

# Лъэпкъым ищытхъу языгъэлорэ клал

Непэ зигугъу къэтшыщтыр Адыгэ шьолгырыми, хы Шуцлэ Юшъоми, тигъунэгъу краими ямызакъоу, Урысыем ичылпэ зэфэшхьафхэми, Іэкълъб къэралыбэхэми дэгъоу ащызэлъашлэр адыгэ клал. Ар Теуцожь районмкІэ Пэнэжыкыуае икІэлэ плугъэу, лэшлэгъу шанэм къехъугъэу Шъачэ шыпсэурэ, ащ дэт «Сочиглавснабым» ипашэу Хъачмамыкыо Вячеслав.

Шыэныгъэм игъогу кын, гъогу шлагъо ащ кыкІугъ. 1941-рэ илъэсым иЮныгъо мазэ и 11-м Пэнэжыкыуае кышыхъугъ, шаплугъ, шалэжыгъ. Ипкыгъолэгъоу гушылэгъу тызыфэхъугъэхэм кызыралауатэрэмкІэ, ищыкІугъо-кІэлэгъум кышыублагъэу нэутхэу, игулытэкІэ къахэщэу, нахыжыкхэм шъхьэкІафэ афишлэу, илэгъу цыкІухэр ыгъэдэІонхэ ыльэкІэу къэтэджыгъ. Дэгъоуи еджэщтыгъ. Гурыт еджаплэр кызыеухым дзэм кыулыкыу кышыхъыгъ.

Ащ ыуж Іофшлэныр 1964-рэ илъэсым Пэнэжыкыуае дэгъыгъэ мээ хызымэтшлэпІэм ицех шырыгъэжыагъ. Рабочэ кызызрыкІоу шыгъыгъ, зыфагъазэрэр ыгъэцакІэщтыгъ. Коллективым гурылощтыгъ, ищытхъуи алощтыгъ. Ауми, мыщ бэрэ Іумытэу Краснодар кІэлаклэм зегъазэ, ащ дэт мебельшл фабрикэу «Кавказ» зыфиІорэм Іофшлэныр шырегъажэщ, зыми хэмыкІокІэжыын лъагъо щыпхырещы.

Апэ фабрикэм ицех истаночник кызызрыкІоу Іоф ышлэщтыгъ. Ренэу зыпылгыгъэр иофшлэгъухэм загурыгъэІоныр, нахыжыкхэм шысэ атырыкыныр, ахэр упчІэжыгъу ышІынхэр, ахэм яІофшлэклэ ыІэ кызырэгъаханыр, ипшэрылхэр шытхъу хэлъэу ыгъэцэкІэнхэр, пашэхэм ягумэкІ адигощыныр ары. Адыгэ кІэлэ кыопчІэ хъупхъэм, чанэу зипшэрылхэр зыгъэцакІэрэм, къахэщэу лажэрэм, Іэдбэ хэлъэу зекІорэм, псэурэм фабриклэм иІэшхьэтетхэми анаІэ тырадзэ, иІанатІэклэ лъагъэкІуатэ.

Ростов-на-Дону народнэ хызымэтым иинститутэу дэтым Іоф ышлэзэ дэгъоу щеджэрэ кІэлаклэр производственнэ егъэджэнырэмкІэ фабрикэм иинженерэу агъэнафэ, етІани бэ тырамыгъашлэу инженер-технолог ІанатІэр кырапэсы. Ежыри кІэлэгъэ-гуытырэм зыдыримыгъэхьыгъу Іоф зыдешІэжы, чэши мафи имылэу уахътэ кызышыкІыкІэрэм еджэзэ институтыр дэгъоу кыеухы, экономист сэнэхъатыр зырегъэгъоты. Ащ дакІоу общественнэ Іофшлэныр чанэу ахэлэжэ. Ауштэу зэрэлажэрэр, зэрэпсэурэр, зэрэзекІорэр кыдалытэщ, адыгэ клалэр мебельшл фабриклэхом икомсомольскэ организацие ипашэу хадзы. Ащ дакІоу иІанатІэклэ лъагъэкІуатэ, продукцием иІугъэкІынкІэ отделым иІэкономистэу, нэужым отделым ипашэ игуадзэу, етІанэ а отделым иІэшхьэтетэу агъэнафэ.

Сыд фэдэ ІанатІэ кызыфагъэшъуаши Вячеслав зызэблэхъугъэп, зышлэшыкыгъэп, зытетыгъэм темыкІэу, зыпкъ итэу Іоф ышлагъ. Пашэхэм цыхъэу кыфашлэгъэр, ипшэрылхэр еІоІапІэ имылэу зэригъэкІэлэщтхэм, цыф кызызрыкІохэм, иІофшлэгъухэм амал зэриІэклэ Іэпылэгъу, упчІэжыгъу зэрафэхъуштым, ахэм зэрагурылощтым, фабриклэм иІэкономикэ зыкыгъэгъэІэтыгъэным зэрэфигъэлэжэщтхэм, ежъхэми ящыІэклэ-псэукІэ нахышлэу зэрэжыуштым апылгыгъ.



**Хъачмамыкыо Вячеславрэ**  
янэ Къадырхъанрэ.

Джауштэу илъэс 13 Краснодар кІэлаклэм зегъазэ, ащ дэт мебельшл фабрикэу «Кавказ» зыфиІорэм Іофшлэныр шырегъажэщ, зыми хэмыкІокІэжыын лъагъо щыпхырещы. Ащ дэт мебельшл фабриклэм иди-ректорэу агъэнафэ. Кызыдагъэ-кІогъэ ІофшлэпІэм Іофхэр шы-дэі дэдагъэх, дисциплинэ шы-Іагъэп, продукциеу кыдагъэкІырэм икачествэ шапхъэхэм адигъэщтыгъэп, планыр ра-гъэкъуштыгъэп.

Хъачмамыкыо Вячеслав чэш-мэфэ заулэ чыягъэп, чыпІэ кыинэу фабриклэр зырафагъэм кызызэрэищыжыуштым фэшІ амалэу кызыфигъэфедэщтхэм яусагъ, зэшІохыгъэнхэ фэе планхэр зэхигъэуцуагъэх, опы-тышхо зилэ специалистхэри, шІэныгъэлэжыкхэри упчІэжыгъу ышІыгъэх, ахэр кыдылгытэхэ-зэ Іофшлэныр нэмыкІэу зэхичэ-хэу ригъэжыагъ. Апэу дисципли-нэр ыгъэпытагъ. Этажеркэу кыдагъэкІыщтыгъэхэр шыгъэ-зыехи, унэ дэпкъыкхэм акІэлы-рагъэуцохэрэ мебель зэхэтхэр кышашІыхъу рагъэжыагъ. Мээ зытІуцкІэ тыгуасэ дэи ехъукІэ зигугъу амышІыщтыгъэ фабри-клэм ищытхъу аІоу, иІофышлэ-хэми шІухафтынхэр къаратхэу аублэгъагъ.

Ауштэу псынклэу мебельшл фабриклэм Хъачмамыкыо хэб-ныгъэхэр зэрэригъэшІыгъэхэр кыалэм ипашэхэм агу рихыгъ. Ащ фэшыхъат бэрэ пэмилъэу 1980-рэ илъэсым Хъачмамыкыо Вячеслав «Сочиглавснабым» иІэшхьэтэ-тэу зэрагъэнафэагъэр. Марыш, лэшлэгъушанэ хъугъэу (ильэс 31-рэ) а ІофшлэпІэхом Вячес-лав пэшэныгъэ дызэрехэ.

А уахътэм кыкІоІцІэ пэшэ ІофшлэпІэм имызакъоу, кыалэ-ми хэбныгъэшІухэр егъэшІы-гъэнхэмкІэ Хъачмамыкыо фы-зэшІокІыгъэр кыпшыгъуай. Шъачэ иІэкономикэ, ащ ипре-дприятіехэм хэбныгъэ ягъэшІы-гъэным фэгъэхыгъэ программэ зэхигъэуцуи, ар шыэныгъэм шаригъэгъэцэкІэжыгъ. Ащ ишІуагъэкІэ, кыалэм итоваро-оборот фэдэ пчыагъэкІэ нахы-бэ хъугъэ. 1980-рэ илъэсым ыуж илъэс кыэс Шъачэ фэтэрыбэу зэхэт унэ зыбгъушІым ехъу,

кІэлэцыкІу ІыгыпІэхэр, нэмыкІ псэуалгъэхэр цагъэпсыщтыгъ.

Ащ изакъоп Хъачмамыкыо ыпшэ іфагъэр. Нахыпэм кы-лэм иІофшлэпІэхэм ящыкІэгъэ пкыгъо ыкІи оборудование зэфэшхьафхэр, ядэгъугъэкІэ мы-хъатэхэми, арасекІэ лъэлэцІаеу, мылкышхо атырагъэкІуадзэ нэмыкІ чыпІэхэм къарашы-щтыгъ. Ащ гъунэ фэшІыгъэным фэшІ Хъачмамыкыо Вячеслав Шъачэ имэрыгъэм Іофыр гури-гъаІуи, унашэо ригъэшІи бюд-жет организациехэм материал-нэ-техническэ Іэпылэгъоу ящы-Іагъэр «Сочиглавснабым» ари-гъэгъотэу ышІыгъагъ.

Джа лъэхъанхэр ары псэолгъэ зэфэшхьафхэм яшІынкІэ хыІу-шъом Іут курорт кыалэм хэб-ныгъэшІохэр ышІынхэу зыригъэ-жыгъагъэр. А илъэсхэм фэтэры-бэу зэхэт унэхэм, кІэлэцыкІу ІыгыпІэхэм анэмыкІэу Шъачэ цагъэпсыгъагъэхэм, ар нахъ кыэзгъэкІэрэкІэгъагъэхэм ащы-щых концерт залэу «Фестиваль-ный» зыфиІорэр, шхэпІэ комби-натэу «Москвар», шхэпІэ галле-реир, я 14-рэ котельнэшхоу непэ кызынэсыгъэм кыэлэдэс мин пчыагъэхэм фабэр кызытырэр, цыфхэр зэшхохэр псыр кызы-рыкІорэ псэолгъэшІохэу «Шах-Быхта» ыкІи «МызмэтІэ-Бытха» зыфаІохэрэр. Сыда пІомэ пкы-гъо анахъ цыкІоу ахэм ахэха-гъэхэр зэкІэ кыэзготыгъэхэр, кыэзынэсыгъэхэр, псэолгъэшІхэм игъом алэклэгъахъщтыгъэхэр Пэнэжыкыуае икІэлэ плугъэу, «Сочиглавснабым» ипашэу Хъач-мамыкыо Вячеслав иІофшлэгъу-хэр арых. А пкыгъохэр узэлэ-бэкІымэ кыэпштэнхэу е джырэ фэдэу тучанхэм уаІахъэмэ кыэ-пштэфынхэ плэкІынуу а лъэхъа-ным шытыгъэп. ЛышІу Іофы-кІэ кыэбгъотынхэ фэягъэ. Ащ фэшІ СССР-щтыгъэ кыэралыгъо-шхом икылабэхэр кызыпакІу-хъщтыгъэх.

Бэдзэр зэфыщытыкІэхэм тазы-хэхэм, ІофшлэпІэ пчыагъэхэр хэгъошхьэхэи зэрэзекІощтхэр кыагурымыІозз зызэшэкъохэм, Хъачмамыкыо Іофым икІыгъо кыфигъотыгъ, «Сочиглавсна-бым» джыри хэхъоныгъэхэр егъэшІыгъэнхэмкІэ амалхэр зэ-рихъанхэ ыльэкІыгъ. 1995-рэ илъэсым американскэ корпора-циеу «Пепси-Кола» зыфиІорэм зэ-зэгъыныгъэ дишІи, ежъ зипэщэ ІофшлэпІэм «Пепси» кыдзэгъэ-

кІышт завод шаригъэгъэуцугъ. Ащ зы сыхъатым псы бэшэрэб мин зыбгъушІым нэсэу кыди-гъэкІыщтыгъ, цыфхэми лэжэп-кІэ дэгъу кышцагъэхъэн алъэкІы-щтыгъ.

Ілъэс заулэ зытешІэм, гъу-нэпкъаІэхэр ыштэнхэмкІэ ищы-кІэгъэ мылкыур кызыІэклэхэм, кыушхъэхэм, хыІушъом хъа-кІэщ заулэ ащигъэпсыгъ. Нэ-ужым чешскэ фирмэм зэзэгъы-ныгъэ дишІи, пивэшІ заводым ищыкІэгъэ оборудованиер Шъачэ кыаригъащи, заводыр аригъэгъэ-псыгъ. ІлъэсипшІым ехъужы-гъэу ащ Іоф регъашІэ, пивэу кыдыгъэкІырэр цыфхэм ягуа-пэу ащэфы, ресторанэу «Чеш-ское пиво» зыфиІоу кызыІуи-хыгъэу Іоф зыригъашІэрэри кыэ-лэдэхэми, ащ ихъакІэхэми лъэ-шэу якІуапІ.

Хъачмамыкыо Вячеслав иІоф-шлагъэхэми яфэшшошэ уасэ къафашІыгъ. Урысые Федераци-емрэ Адыгэ Республикэмрэ язас-луженнэ экономист, Теуцожь районым иІыф гъэшІуагъ, «За выдающийся вклад в развитие Кубани» зыфиІорэ медальри кыратыгъ, шытхъу тхыІэу кы-фагъэшІошагъэр бэдэ.

Хы Шуцлэ Юшъом шыпсэу-хэрэ шапсыгъэхэми Хъачма-мыкыо лыгъэныгъэшхо фашІы, ахэм я Адыгэ Хасэ иправление хэт. Зыщыц лъэныкыо гупсэри шыгъушхэрэп. Адыгеир икІуапІ, иІыапІ, ащ ихэбныгъэхэм арэ-гушхо. ИкІуаджэу Пэнэжы-кыуае ихъыри, игушІуагъуи, игу-мэкІи ащыгуауэ, ахэр аделэтых, адегощых. Зы Іофтхъабзи Ады-гэкъали Теуцожь районими ащырекІокІырэр ар хэмылажэу, шІухафтынхэр афимышІэу, ымыгъэгъушІохэу. Сыдыгъуи шы-мыгъушхэрэр икыоджэгъухэр арых. Сымэджэщыр агъэцэкІэ-жы, ащ ычІыпІэклэ сымэджэ-щыкІэр, етІанэ мэщытыр ашІыхэ, кІэлэцыкІу ІыгыпІэр агъэцэ-кІэжы, кыэхэлъагІэр къашІыхэ зэхъуми, сыд фэдэ Іоф ичылэ гупсэ шызэшІуахыми, апэу Іэ-пыІэгъур кызытырэр Хъачма-мыкыо Вячеслав.

Хъачмамыкыо Шъачэ шхэпсэ-уми, кызышыхъугъэ, зыщапІугъэ цагур шыгъушхэрэп. Ятэу Ас-лян (шыІэжэп, Алахым джэ-нэт кыбэр) зэкІыгъэнэгъэ джэ-ныкыо машІор ыгъэкІуасэрэп. Цагур плиткэ дахэхэмкІэ гъэп-кІагъэ, тыдэкІи кыэбзэ-лъабз. ЧыпІэ-чыпІэу кыгъэгъэ кыгъэ-кІыпІэхэр ащ иІэх, чыгъ цы-кІухэми дунаир кыагъэдахэ, га-ражри пшэрыхъапІэри зэлэхыгъэх. ГъэспсыпІэ бгъэгъэ хъоо-пша-ум нэбгыришэ Іэпэ-цыпэ ачІэ-фэшт. КІэлэу кыэпІон хъумэ, тыздэхъагъэр пшысэхэм ахэт цагъухэм афэд. Мыш, унэгъо-лъагІэм, шхэпсэху янэу Къадыр-хъанрэ ышыпхъу нахыжыгъэу Розэрэ. Ежъ Вячеслав ахэм ре-нэу ыналэ кыатер. Мафэ кыэс кы-дэмыгушІэу кыхэкІырэр. Ма-зэм зэблэкІыхэзэ къафэкІох, зэ-рагъэшІэгъух, ящыкІагъэр зэра-гъашІэ, кыарагъэуапІэ.

Унэгъо дахи иІ. Ишхъэгъу-сэу Саидэ БжыхъэкъоужымыкІэ Шэуджэнхэм япхъу. Зэшхъэгъу-сэхэм лыфыгъыгІу здагъотыгъ, зэдапІугъ — Тимуррэ Руслан-рэ. Нахыжыгъэу Тимур зэкъош-ныгъэм иуниверситетэу Москва дэтэр кыуухыгъ, Америкэми щеджагъ, инджылызбэр дэ-гъоу ешІэ, илъэсыбэрэ Нью-Іорк дэт биржэм Іоф щышлагъ, джы фирмэу «Лукойл» иком-мерческэ блокэу Европэм икыэ-ралыгъохэм ащыІэм идиректор.

Кышцагъ, унагъо иІ, Коблымэ ямахъуль. Ащ кыыкІэлэтыкІорэ Руслъани зэлъашІэрэ клал, Шъачэ КВН-мкІэ кыалэм икомандэу «Утомленные солнцем» зыфиІо-рэр джары шызэхъыщыгъагъэр. Непэ ар экономическэ шІэныгъэ-хэмкІэ кандидат, футбол клубэу ЦСКА-м именеджер, ятэ иІэпы-Іэгъу, «Сочиглавснаб» зыфиІорэм игенеральнэ директор игуадз.

Тызхэт илъэсым иЮныгъо мазэ и 11-м Хъачмамыкыо Вячес-лав ыныбжэ илъэс 70-рэ мэхъу. Тыфэлъао псауныгъэ пыгъэ иІэнэу, ищытхъоу алорэм хэхъо зэпыты-нэу, иІофшлэнкІэ гъунэпкъаІэхэр ыштэнхэу, иунагъо дэтхъэнэу, хъырырэ гушІуагъорэ нэмыкІ кыфэмыкІонэу, иІыфыгъэхэм, ыкыош-ІахыІыхэм адэтхъэжыгъу шылэнэу, шІоу, дахэу шылэр кы-дэхъунэу.

## Икыоджэгъухэм, Іоф зыдишІагъэхэм кыыраІуалІэрэр

*Лэупэклэ Аслъан, Теуцожь райисполкомым илъэсыбэрэ итхъамэтагъ, «Адыгоблснаб-сбытым» иІэшхьэтетыгъ, Мыекыуанэ цыпсэу:* «Хъачма-мыкыо Вячеслав зысшІэрэр илъэс 50-м кыехъугъ. А лъэхъаным Краснодар мебельшл фабриклэм шылажэщтыгъ, сэ Теуцожь рай-исполкомым сыртыхъамэтагъэти, еджапІэхэм, ІэзапІэхэм, клубхэм апае мебель зэфэшхьафхэр кыт-шынхэу фабриклэм тыкІоштыгъ. Вячеслав а фабриклэхом иком-сомольцэхэм япэщыгъ, ащ иІэш-хьэтетхэм дэгъоу агурылощтыгъ, яыхъэшІэгъугъ.

Бэрэ пэмилъэу адыгэ кІэлэ хъупхъэм иІофшлэклэ ифэшшошэ уасэ краимкІэ зыдэлажэхэрэм кыфашІи, Шъачэ дэт мебельшл фабриклэу ауж кыинэрэм агъэкІо-гъагъ. Ілъэс заулэклэ ар пэрыт-хэм захэгъэуцым, ащ кыІуащы-жыи, «Сочиглавснабым» иІэш-хьэтетэу агъэнафэагъ. Ар «Край-снабсбытым» епхыгъагъ, ащ кыхэпшыжыныр псынклэгъоу шытыгъэп. Ауми, ар кыздигъэ-хъуи, занкІэу Москва фэгъэ-загъэу, ащ материалхэр кыфиф-Іупшхэу ышІын ыльэкІыгъагъ.

А лъэхъаным сэри «Адыгобл-снабсбытым» кысхъащыгъэу, ащ сырипашэу шытыгъэти, зэ-Іофшлэгъу тыхъугъагъ. Москва ренэу тызэдакІоштыгъ, сэ Ады-геим, ежъ Шъачэ ябюджет орга-низациехэм, нэмыкІ Іофшлэ-пІэхэм ящыкІэгъэ материалхэр, оборудование зэфэшхьафхэр кыаІытхыщтыгъэх. Слэгъу-щтыгъ, зэхасшІэщтыгъ ихъуп-хъагъэ, инэутхагъэ, ичаныгъэ. Зы-дэгъушІэрэр ыгъэдалоштыгъ, ыІорэр кыфашІэщтыгъ, зыфе-жыкырэр ымыгъэцакІэу уцущты-гъэп. Ренэу тигъусэщтыгъ ежъ игуадзэу Нэпсэу Кушыку. КІэлэ шлагъу ари, Іофшлэклэшхо.

Хъачмамыкыо тызэ тышы-Іэми икыоджэгъухэм лъэІоу кыфашІыгъэр шыгъушхэрэп-гъэп. Бэрэ сыгу кыкІыжы Пэ-нэжыкыуае газыр шагъэфедэнэу ашІы зэхъум, кыоджэдэхэр кызылгъэлэхэкІэ, ящыкІагъэр зэкІэ зэралэжыгъахъщтыгъ.

Вячеслав насыпшІоу сэлъы-тэ. Иунагъо дахэ. Янэ Къадыр-хъан непэ кызынэсыгъэм ышъ-хъагъ ит. Ышыпхъоу Розэ «Цыф-хэм ялый» зыфаІохэрэм афэд, хъупхъэ, чан, нэутх. Янэрэ Розэ-рэ Пэнэжыкыуае шхэпсэху, Хъач-мамыкыо хэм яшагу зэлэшІэты-жыу, хъопсагъоу алыгъ. Вячеслав ишхъэгъусэу Саидэ медици-нэм иІофышІ. ЯкІалэхэу Тимуррэ Русланрэ дэгъоу еджагъэх, уащыгушІукІынуу шыт. Ышна-хыкІэу Казбек иІыІыгъэрэ иады-гагъэрэ кыІогуауай. ЦыфышІу дэд, ышнахыжэ игъусэу мэлэжэ.



# С. ТЫТЫКЪОМ ЫЦІЭКІЭ лѣамыджым еджагъэх



Гусерыкъо Хызыр.

Арышъ, Хъачмамыкъо Вячеслав лѣы тэрэз кыдѣхуну, зѣшуйхуну шытыр зѣклѣ Алахъым кыфишлагъу сѣлытѣ. Ау дѣгъум гъунѣ илѣпышъ, Вячеслав кызыхъугъѣ мафѣмклѣ сѣфѣ-лѣало псауныгъѣ пытѣ илѣнѣу, тхъагъорѣ гушлуагъорѣ нѣмыклѣ ыпѣклѣ кымыклѣу, иунагъо датхъѣу, иклѣлѣхѣм янасып клѣгушлоу, илофшлѣнкѣ рѣнѣу ыпѣклѣ ригъѣхъоу Алахъым гъѣ мин ригъѣгъѣшлѣнѣу.

**Хъут Теуцожъ, Теуцожъ район администрацием ипашъ:** «Вячеславрѣ сѣрырѣ тызычыл, тызыхъабл, псыхъоу Пклѣшѣ та-зыфагу нѣлѣп. Зы еджапѣ тызѣ-дычлѣсыгъ, ар илѣѣситлукѣ сапѣ кыуухыгъ. Дѣгъоу еджащыгъ, спортым пылыгъ, футбол ешлѣ-штыгъ. Краснодар институтым сыщѣдѣжнѣу сызычлѣхѣм, ежъ мебелишлѣ фабрику ащ дѣтым лѣф шишлѣштыгъ, икомсоргыгъ. Ащ шыригъажи зынѣсыгъѣр шѣолѣгъѣ. Урысые Федераци-еми Адыгѣ Республикѣми язас-лужѣннѣ экономист, Урысыем ичлѣпѣлѣмѣ ащызѣлѣашлѣ. А пѣтѣур кыфѣзыхъыгъѣр илоф-шлѣклѣ, иадыгагъ, шѣыпкѣзны-гъѣу хѣлѣыр, изѣклѣклѣ-пѣсѣукѣ ары. лѣфшлѣклѣошху, зѣщѣклѣошху.

Зыщыч кѣуаджѣ, районыр шыгъушпѣхѣрѣп. Сымѣджѣщыр аухи члѣхъажѣхѣ зѣхъум, палатѣ 20-м арагъѣуцѣшт пѣклѣорхѣр, шѣафлѣхѣр, гъѣуцѣылѣгъѣхѣр, теле-визорхѣр кѣаригъѣщагъѣх. Джащ фѣд, кѣхѣлѣаклѣр кѣашлѣхъан, мѣщытыр ашлѣн зѣхъум, зѣрѣ-лѣлѣгъѣхѣр кѣафигъѣжѣклѣагъ. Пѣ-нѣжыкѣуаерѣ Теуцожъ районым-рѣ ящлѣф гъѣшлуагъ. Ыцлѣ кѣѣ-пѣомѣ, ащ ицлѣфышлѣугъѣ, зыфѣ-дѣр кыуымылѣонѣу зы нѣбгыри районым кѣыклѣынѣп.

**Нѣмытлѣкъо Юр, заомрѣ лѣф-шлѣнѣмрѣ яветѣранхѣм я Теу-цожъ район совет итхъамат:** «Сѣ Пѣнѣжыкѣуае сыщыч, ащ дѣт гурыт еджапѣм сыризаву-чыгъ, сыридикторѣыгъ. Хъачма-мыкъо Вячеслав кызырѣхъу-хъѣгъѣ унагъори дѣгъоу сѣшлѣ. Анахѣ унѣгъѣ лѣжѣклѣо-пѣсѣуаклѣоу чылѣм дѣсыгъѣхѣм ащыщыгъ. Янѣ Кѣадырхъан адыгѣ бзылѣ-фыгъѣ шлѣагъоу, лѣуи шлѣи зыпы-мылѣу, акъыл зыклѣрыпхынѣу шытѣз кѣхѣхы. Ишхъѣгъѣуагъѣу Аслѣан цыфышлѣугъѣ, Хѣгъѣгу зѣ-ошхом хѣтыгъ, ДРСУ-ми гъомы-лѣпхъѣшлѣ комбинатми ащылѣ-жѣагъ, зыфагъѣзѣерѣр ыгъѣѣц-клѣагъ. Ялѣфыгъѣхѣу Розѣи, Вячес-лави, Казѣбеки едгъѣдѣагъѣхѣшѣ, бырсыр апылыгъѣп, дѣгъу дѣдѣу еджащыгъѣх. Вячеслав еджащым хъупхъѣу зѣрѣпылыгъѣм имѣ-закъѣу, общѣственнѣ лѣфшлѣнхѣм ахѣлѣжѣнѣыр иклѣсагъ. Лѣы дѣгъу зѣрѣхѣкѣыштыр кѣѣпшлѣнѣу шы-тыгъ.

Сызѣрѣфѣрѣзѣапѣр чылѣр зѣрѣ-щымыгъушпѣрѣр ары. Газыр кѣуаджѣм шызѣбгырашѣ зѣхъум кѣафѣшлагъѣр нѣпи кѣафѣлѣотѣ-кѣырѣп. Джащ фѣд, сымѣдѣжѣ-щымклѣи, клѣлѣцѣыклѣу лѣгышлѣм-клѣи, мѣщытымклѣи, еджапѣмклѣи кѣафѣшлагъѣр маклѣп.

Анахѣу кыхѣзѣгъѣщы шлѣо-игъор заом иветѣранхѣм кѣазѣрѣ-фыштыр ары. Теклѣоныгъѣм и Мафѣ ехъулѣу сомѣ мин 40 — 60 кыытѣфимыгъѣхѣу кыхѣ-кѣырѣп. Мыгъѣ тиветѣран нѣбгырѣ 20-мѣ сомѣ мин пѣурыгълѣу кѣафѣ-гушлѣозѣ кѣафигъѣхъыгъѣ.

Лѣшѣу тырѣгушхо тиклѣлѣ пѣугъѣу гуыклѣ, гуклѣгу зыхѣлѣ-хѣр тичлѣыгужѣу лѣпкѣыр зы-щыпѣсѣуштыгъѣм нѣпѣ зѣрѣщы-лѣм, зѣрѣщылажѣрѣм, игугъу да-хѣклѣ аригъѣшлѣызѣ, ар зѣригъѣ-клѣраклѣрѣм, тикѣзѣралыгъѣошхо имѣзакъѣу, лѣкѣыб хѣгъѣгухѣми зѣрашѣшлѣрѣм, ахѣм лѣф адишлѣн зѣрилѣкѣырѣм афѣшылѣклѣ. Оп-сѣу, отхѣжѣ, Вячеслав! Шлѣоу шылѣр Алахъым кыбѣдѣгъѣхъу.

Совет лѣхъаным кѣзѣралы-гъѣом чанѣу фѣлѣжѣагъѣхѣм, зы-щытхъу языгъѣлуагъѣхѣм ащыч Тытыкъѣо Сыхъатѣый Джабѣот ыкѣор Адыгѣ автоном хѣкум ит кѣуаджѣу Кошхъаблѣ 1906-рѣ илѣѣсым кышчыхъугъѣ, шѣджагъ, ыужклѣ, 1937-рѣ илѣѣсым зѣха-щѣгъѣ Кошхъаблѣ районым иис-полком иапѣрѣ тхъаматѣу ар ха-дзыгагъ. Хѣгъѣгу зѣошхом лѣы-хъужѣныгъѣ хѣлѣу шызѣуагъѣ, Теклѣоныгъѣм икѣыдѣхынклѣ лѣы-гъѣу зѣрихъагъѣм апае адыгѣ клѣлѣм орѣнхѣмрѣ медѣлѣхѣмрѣ Советскѣ Правѣтельствѣм кѣы-фигъѣшѣошагъѣх. Гъѣогухѣм яшлѣынклѣ, зѣо илѣѣсхѣм зѣхакъу-тагъѣхѣм ягъѣѣцѣклѣжынкѣлѣ Сы-хъатѣый илѣѣлукѣ «Краснодар-автодорѣм» иуправлѣнѣе лѣпы-лѣгушлу кыфѣхъуштыгъѣ. Зѣклѣ тѣлофышлѣхѣм агъѣшлѣагъѣштыгъѣ Тытыкъѣом ичѣаныгъѣ, цыфхѣр зѣ-

хицѣнхѣм, зѣгуригъѣлѣон-хѣм зѣрѣдѣмышхъахы-рѣр. Хѣкум гъѣогушлѣ-ѣкс-плуатационнѣ участкѣ инищ шызѣхѣащѣгъагъѣ, етлѣанѣ район пѣпчѣ про-изводственнѣ гъѣогушлѣ участкѣ шызѣгурагъѣлѣо-гъагъѣ, члѣплѣ мѣхъанѣ зилѣ гъѣогухѣм алѣыплѣхѣрѣр спецѣалистхѣу, гъѣогушлѣ мастерхѣу Армавѣр шко-лым кычлѣитлѣупщыхѣрѣр ары. Ежъ Сыхъатѣый а лѣхъаным апшѣрѣ гъѣ-сѣаныгъѣ зилѣ кадрѣхѣм ягъѣхъазырын егушпысѣ, ежъ лѣф ышлѣзѣ, институтыр кѣеухы, дѣа-ры гъѣогушлѣ-пѣсѣолѣшлѣ управлѣ-ниѣу N 3-р зыкѣызѣхѣащѣрѣр.

С. Тытыкъѣом кыгурылѣоштыгъѣ автомобиль гъѣогухѣр, трубѣхѣр уимѣлѣхѣу магѣстрѣл зыклѣ уилѣн зѣрѣмылѣѣкѣыштыр. 1954-рѣ илѣѣсым гъуцлѣ лѣамыджѣ кѣуа-джѣу Гъѣобѣкѣуае дѣжъ Пѣщыѣ тыралѣхъѣгъагъѣ, ащ метрѣ 80 икѣлѣхъѣагъѣ. 1961-рѣ илѣѣсым гъуцлѣ лѣамыджѣ Кошхъаблѣрѣ Курганинскѣрѣ зѣрипхѣу, метрѣ 321,5-рѣ икѣлѣхъагъѣу Лабѣ ты-ралѣхъагъѣ.

Тытыкъѣом ишхъѣгъѣуагъѣу Налѣмѣс кыѣуатѣщыгъѣ Сыхъатѣый командировѣкѣхѣм бѣрѣ зѣра-щылѣштыгъѣр, гъуцлѣ конструкци-ѣхѣу ящыклѣгъѣѣшт тоннѣишѣ пѣчагъѣм якѣѣгъѣотын, якѣѣгъѣ-щѣн ауж зѣритыр. А пѣтѣур лѣф кызырѣкѣлуагъѣп, Мыекѣопѣ

ГѣС-м фѣдѣу ащи народнѣ строй-кѣклѣ еджагъѣх. Лѣамыджым ишлѣн зауخم, зѣкѣошныгъѣм илѣѣмыджклѣ цыфхѣр ащ еджа-гъѣх. Ащ ишлѣн зауخم, авто-мобѣлѣ гъѣогоу Мыекѣуапѣ — Лабѣинск зыфѣлѣорѣм ишлѣн Ты-тыкѣор ыуж ихъагъ. Зѣфагъѣ хѣ-лѣу угушылѣштѣм, Адыгѣ Рѣс-публикѣм зѣклѣ игъѣоу шѣхъа-лѣхѣм С. Дж. Тытыкъѣом ыцлѣклѣ уаджѣм хъушѣ. Ау автомобилѣ магѣстрѣлѣу «Мыекѣуапѣ — Тыгъѣамыс» зыфѣлѣорѣ участкѣм нахѣ лѣаплѣ илагъѣп. Ащ Сыхъатѣый зѣклѣ ыкѣлуачлѣи, ипѣсауныгъѣ хѣлѣхъагъѣ. Москва зыклѣклѣ ылѣмычлѣ илѣ пѣсѣолѣшлѣхѣм ящы-клѣгъѣѣшт пѣсѣолѣ лимѣтхѣр, ма-шинѣхѣр, механизмѣхѣр кѣафѣ-гъѣотыштыгъѣх. Ауужырѣу Сыхъатѣый Москва зыкѣлуагъѣр 1968-рѣ илѣѣсым ибѣжыхѣ ары, мызѣ-гъѣогум, кѣѣсымаджи, тхъѣмѣ-фишѣ сымѣдѣжѣщым кѣышѣлѣ-загъѣх. Ау лѣф ин дѣдѣ зѣшлѣу-хыгъ кѣушхъѣлѣзѣ члѣплѣм гъѣо-гур шыпхырышчыгъѣнымыклѣ, а члѣплѣм мѣзѣупклѣхѣм, лѣамы-джышлѣхѣм, зѣзырѣнѣкхѣм, гъѣо-гушлѣхѣм акѣлуачлѣ зѣхѣлѣу, зѣгу-рылѣохѣу лѣф шѣашлагъ. А гъѣогум ишлѣн зауخم, колхозхѣмрѣ сов-хозхѣмрѣ ябылымхѣр гъѣмафѣр кызырѣрѣсѣу Лѣгъѣо-Накѣ ихъуплѣ-хѣм афыштыгъѣх.

Тытыкъѣом илофшлѣлѣ гъѣусѣхѣм агу хѣгъѣѣкѣыштыгъѣп, зѣклѣ фѣлѣѣкѣыштымыклѣ хѣтѣи ишлѣуагъѣ ригъѣѣкѣыным пылѣыгъѣ. Депутат

пшѣэрѣлѣхѣм ягуѣуштыгъѣ, лѣжѣаклѣохѣм я Адыгѣ хѣку Со-вет иѣдепутатѣу бѣрѣ хадзыгъѣ, цыфхѣм цыхъѣшхо кѣыфашлѣ-щыгъѣ, ахѣр кыгъѣѣукѣлѣтѣжѣхѣу, емѣкѣу кыфѣлѣѣгъѣоу зѣгорѣми кыхѣкѣыгъѣп. Ар насыпыгъѣклѣ лѣф зыдѣшлѣхѣрѣми, иныбѣдѣжѣу-хѣми кыфѣлѣѣгъѣуштыгъѣ. Адыгѣим гъѣогушлѣнымыклѣ «ипатриарх» гъѣхъагъѣу илѣхѣр наградѣ пѣча-гъѣклѣ хѣгъѣунафѣыкѣыгъѣх. Ахѣм ащыщых Жъѣогъѣ Плѣыжѣым иорѣден, Быракѣ Плѣыжѣым иор-ден, Шытхъум иорѣден, медѣлѣхѣр.

Бѣдѣдѣ ышлѣагъ патриотѣу, лѣжѣѣклѣошхоу, адыгѣ лѣѣпкѣым ицлѣф гъѣѣсагъѣу С. Тытыкъѣом. Тапѣклѣи гухѣлѣ дахѣхѣр илагъѣх, ау алѣылѣсыгъѣп а гухѣлѣ шлѣ-гъѣохѣм. 1977-рѣ илѣѣсым Сыхъатѣый илѣѣшлѣ гъѣоу ыухыгъѣ.

Тытыкъѣо Сыхъатѣый пѣсауу нѣпѣ шылагъѣмѣ, ар лѣѣшѣу ащы-гушлѣуыштыгъѣ Адыгѣ Рѣспублѣ-ликѣм хѣхъоныгъѣшхоу ышлѣ-хѣрѣм, ежъ ыгу етыгъѣу илѣѣсѣпшлѣ пѣчагъѣм хѣкум игъѣогухѣм ядѣ-гъѣугъѣ хѣгъѣхъогъѣнымыклѣ бѣдѣ-дѣ зѣрилѣжыгъѣм. Асфѣлѣт гъѣо-гухѣу тѣхѣку километрѣ 1500-рѣ фѣдѣз хъазыр илѣ.

Тѣколлектив кыгурылѣо а гъѣ-хъагъѣхѣм лѣапѣсѣ афѣзышлѣгъѣр, зѣклѣ тѣотраслѣ игъѣхъагъѣхѣм зѣлахѣ ин дѣдѣ хѣлѣыр зѣрѣ Тыты-къѣо Сыхъатѣбыр.

Ар кѣагурылѣо ветеран-гъѣо-гушлѣхѣм ямызакъѣу, тѣколлектив бѣмышлѣу кыхѣхъѣгъѣ нѣбѣжы-клѣхѣми.

**ГУСѢРЫКЪО Хызыр.**  
«Адыгѣяавтодорѣм» ипашъ,  
Урысые Федерацием изас-лужѣннѣ гъѣогушлѣ, Урысые Федерацием транспортѣм-клѣи Академиѣе иакадемикѣ.

## Ялофшлѣн шытхъушхо кѣафѣхъы

Илѣѣс 73-рѣ хъугъѣ «Адыгѣя-автодорѣм» зызѣхѣащѣгъѣр. Ащ илофшлѣхѣм гъѣхъѣгъѣшхохѣр ашлѣзѣ, Адыгѣ Республикѣм иѣкономикѣ нахѣ агъѣпытѣ. Шытхъу хѣлѣу зыпшѣрѣлѣхѣр зыгъѣѣклѣрѣ цыфхѣм ядахѣ пѣо-ныр зыфѣшѣуашѣхѣм ащыщых ГУП-у ДСУ-3-м ипашѣу Мѣрѣ-тыкъѣо Шыхъамбѣый, ГУП-у Шѣу-джѣн ДРСУ-м ипашѣу Зѣффѣс Нурѣлѣый, ГУП-у Кошхъаблѣ ДРСУ-м илѣшхъѣтѣтѣу Шѣу-джѣн Ибрахѣимѣ, ахѣм анѣ-мыклѣхѣри. Яшлѣогъѣшхо рѣнѣу кытагъѣѣкѣы ООѣ-у «Автобан-Югѣм» иѣдирѣкторѣу Шѣхъѣлѣхъѣо Азѣмат, ОАѣ-у «Мыекѣопѣ хы-лѣѣзѣѣщѣ автотранспортнѣ пред-прѣятѣиѣу» Янѣкъѣо Асхъад зѣпа-щѣм илофшлѣхѣм. Краснодар краим автомобилѣ гъѣогухѣмклѣ игъѣлѣорышлѣпѣ ипашѣу Алек-сандѣр Жуковѣым, гъѣогухѣмклѣ гъѣлѣорышлѣпѣу «Кубанѣ» зыфѣ-лѣорѣм илѣшхъѣтѣтѣу Игорь Крав-ченкѣм тагурылѣозѣ, тызѣдѣлѣ-жызѣ лѣф адѣтѣшлѣ.

Лѣшѣу гушлуагъѣ «Адыгѣя-автодорѣм» илофшлѣ нѣбгы-риплѣымѣ «Урысые Федерацием изаслужѣннѣ пѣсѣолѣшлѣ» зыфѣ-лѣорѣ шытхъушлѣр кѣазѣрафау-сыгъѣр. «Адыгѣ Республикѣм изаслужѣннѣ пѣсѣолѣшлѣ» зыфѣ-лѣорѣ шытхъушлѣр нѣбгырѣ 11-м кѣазѣрафагъѣшѣошагъѣри тѣкол-лективклѣ теклѣоныгъѣ цыклѣоп. «Урысые Федерацием игъѣогушлѣ гъѣшлуагъѣ» зыфѣлѣорѣ шытхъу-шлѣр тѣлофышлѣ нѣбгырѣ 71-мѣ кѣазѣрафаусыгъѣри тѣколлектив-клѣ гушлѣогъѣшху.

Адыгѣим игъѣогухѣм яшлѣынѣрѣ ялыгъынѣрѣ зыгъащлѣ езыпхы-

гъѣхѣу, дѣгъѣоу лѣжѣагъѣхѣм ащы-щых лѣфшлѣнѣым иветѣранхѣу Мѣлинѣ Арамѣый, Цѣй Санѣет, Светлана Соколовѣр, Александр Болдырѣц, Хъабѣый Налѣый, Даур Шыумафѣ, Николай Лѣсѣички-ныр, ахѣм анѣмыклѣхѣри.

Дѣащ фѣдѣу кыхѣзѣгъѣщы сшлѣогъѣу Краснодар краим ия 9-рѣ лѣамыджышлѣ гъѣлѣорышлѣ-пѣ илѣѣсыбѣрѣ ипѣщагъѣу, Ады-гѣим шѣаплѣугъѣу Валѣрий Лѣза-ренкѣр. Тѣрѣспубликѣ шѣашыгъѣ лѣамыджѣхѣм япроцент 80 фѣдѣ-зыр мыхѣр ары языгъѣшлѣы-гъѣхѣр.

1938-рѣ илѣѣсым ижъѣоны-гъѣоклѣ мѣзѣ лѣжѣаклѣохѣм яѣпу-татѣхѣм я Адыгѣ хѣку исполком иунашѣоклѣ Адыгѣ хѣку гъѣогушлѣ отѣл зѣхѣащѣгъагъѣ, ар 1954-рѣ илѣѣсым автомобилѣ транспор-тымрѣ шѣосѣейнѣ гъѣогухѣмрѣ яхѣку управлѣнѣе ашлѣжыкѣ-гъагъѣ, дѣжыдѣдѣм Адыгѣ Рѣспуб-ликѣм автомобилѣ гъѣогухѣмклѣ и Управлѣнѣиѣклѣ («Адыгѣяавто-дорклѣ») едѣжѣ.

Я 40-рѣ илѣѣсхѣм гъѣогушлѣхѣм ялофхѣр лѣшѣу дѣигъѣх, гъѣогу-хѣри, техѣники, нормативнѣ-тех-ническѣ бази ялагъѣхѣп. Кѣуа-джѣхѣр, стѣаниѣхѣр, кѣуытырхѣр ыклѣи Мыекѣуапѣ зѣзыпхырѣ гъѣогу клѣклѣхѣр ары шылагъѣхѣр, бѣжыхъѣ-гъѣѣтхѣ лѣхъѣанхѣм тѣ-гъѣогухѣм уащызѣклѣон плѣѣкѣы-нѣу шытыгъѣп, пѣсынѣжѣым шы-кухѣр хѣанѣщыгъѣх. Заор кыѣ-зежѣм, гъѣогушлѣхѣм агъѣпсыгъѣ тлѣклѣр зѣклѣ зѣхѣкѣутѣжыгъагъѣ. Кыхѣзѣгъѣщы сшлѣогъѣу Красно-дар игъѣогушлѣхѣмрѣ лѣамы-джышлѣхѣмрѣ автомобилѣ гъѣогу-хѣм язѣтѣгъѣпсыхъажынкѣлѣ

яшлѣогъѣшхо кызырѣрѣкѣлуагъѣр, илѣѣс 50-м ехъурѣ Адыгѣим игъѣогушлѣхѣр «Краснодаравтодо-рым» хѣтыгъѣх.

Гъѣогушлѣ отраслѣм ылѣапсѣ зыгъѣтѣлыгыгъѣхѣр С. Дж. Ты-тыкъѣомрѣ А. С. Петрусѣнкѣмрѣ арых, ахѣм илѣѣсѣпшлѣ пѣчагъѣм хѣкумрѣ краимрѣ ягъѣогушлѣхѣм пѣшѣныгъѣ адызѣрахъагъѣ, гуѣты-ныгъѣшхо ахѣлѣу гъѣогухѣр зѣрагъѣпсыштыгъѣмклѣ лѣшѣу тафѣраз.

А. С. Петрусѣнкѣм тылукѣ кѣѣси кыѣтѣфѣуатѣщыгъѣ Ты-тыкъѣо Сыхъатѣый гъѣогушлѣнымы-клѣ иапѣрѣ клѣлѣгѣаджѣу зѣри-лыгытѣщыгъѣр. Краимрѣ хѣкум-рѣ зыфѣныкѣохѣм пѣсѣолѣапхъѣ-хѣр Москва, нѣмыклѣ кѣалѣхѣм зыклѣохѣклѣ кызырѣагъѣотышѣтхѣм пылѣыгъѣх. Асфѣлѣтѣобѣтонынѣ нахѣ игъѣѣлотыгъѣу кызыфагъѣ-фѣдѣу рагъѣжѣѣагъѣ...

Я 70 — 80-рѣ илѣѣсхѣм А. С. Бе-данѣкѣор гъѣогушлѣхѣм япѣщѣ за-шлѣым, ятлѣонѣрѣ асфѣлѣт-бето-ныншлѣ заводыр Шѣудѣжѣн районым шѣагъѣпсыгъагъѣ.

— Хызыр, уахѣтѣр пѣынклѣ дѣдѣу маѣѣѣ, тыгъѣуасѣ гъѣогухѣр, лѣамыджѣхѣу ашлѣнѣу рагъѣжѣѣ-гъагъѣхѣр аухыхы, нѣмыклѣ члѣплѣ шѣукошчыгъѣ, клѣчлѣабѣ зыхѣшѣу-лѣхъѣгъѣ пѣсѣуалѣѣхѣм шѣуарѣ-гушхо, цыфхѣри кышѣгуфѣ-разѣх. Шѣуилѣофшлѣпѣ илѣѣс 70-рѣ зѣхъум шѣуидахѣ алуагъѣ, лѣжѣѣклѣо анахѣ дѣгъѣухѣр ха-гъѣунафѣыкѣыгъѣх. Тапѣклѣ дѣ-жыри лѣофыгъѣошхохѣр кышчы-шѣожѣх.

Тѣклѣоныгъѣаклѣхѣр зѣрѣшѣу-шыштым тѣцыхъѣ тѣлѣ.

**БРАНТІѢ Казѣбек.**

**«Автодорѣм»  
охѣтѣ зѣфѣшхъафхѣм  
ипѣщагъѣхѣр**



Тытыкъѣо Сыхъатѣый,  
1946 — 1967-рѣ илѣ.



Бѣданѣкъѣо Аскѣрѣый,  
1971 — 1988-рѣ илѣ.



Иѣшѣынѣ Зѣур,  
1988 — 2000-рѣ илѣ.

# Сабийхэр зажэщтыгъэхэ тхылъ

**САБЫ-**  
ИМ ипун,  
игъэсэн, игу-  
льтэ-гу-  
пшысэ ихэ-  
гъэхъон  
кызыщэжэ-  
рэр унагъор  
ары. Нэнэж-  
тэтэжъхэм,

ны-тыхэм, гъунэгъухэм, ла-  
хылыхэм ягушыгъахэм, ягъэсэ-  
пэтхыдэ шлагъо сабыир аплу,  
ишэн-зеклуаклэ зыпкъ итыным  
фэлажъхэм, инэутхагъэ нахъ  
чаны ашы. Ахэмклэ лэпыгъу  
амалышлоу шыгъэр маклэп.  
Ахэм зыклэ ащыщых сабиймэ  
афэгъэхыгъэ тхыгъэхэу кы-  
хаутыгъэу шыгъэхэр.

Зигугъу къэсшыгъэ сшо-  
игъор «Нэнэжым ипхъорэльф-  
хэр» зыфиорэ тхылъу Цуекъо  
Нэфсэт кыхаригъэутыгъэр  
ары.

Тхылъым сабийхэмрэ ахэм  
япун дэлажъэхэрэмрэ ямы-  
закъоу, тхылъеджэ жъугъэхэри  
ыгъэгъушощты.

Нэфсэт шлэныгъэлэжэ цы-  
рылу, филологие шлэныгъэхэм-  
клэ доктор, илъэс пшы пчъа-  
гъэм жэрыло народнэ твор-  
чествэм икълэхэр кыегъоих, зэ-  
фэхъысыжъхэр ышлэзэ научнэ  
тхылъ пчъагъэ икълэмыпнэ  
кыычлэкыгъэ.

Ау мызэгъогум авторым  
иофшлагъэ зыфэгъэхыгъэр  
сабийхэр ары. «Нэнэжым  
ипхъорэльфхэм» рассказы  
150-м къехъу кыдэхъагъэ.

Тхыгъэхэм ятематикэ ины,  
гъэшлэгъоны. Ахэр шылакэм,  
адыгэ шэн-зэхэтыклэхэм ыкли  
нэмыклэ лэныкыуабэхэм афэ-  
гъэхыгъэхэм.

Сабийхэм аныбжырэ якыыл  
гупшысклэ амалрэ ялыты-  
гъэу афэгъэхыгъэр зэрафэгъ-  
пхыгъэри кыбгурылонышъ,  
афэгъэхыгъэр ашлогъэшлэгъоу,  
зылэпшэжъу бгъэпсыныр лэ-  
шлэхэм. Цыкълухэм апае усэу  
тилэр бэ, ау ахэм апае рас-  
казау тилэр мэклэ дэд. А шыла-  
гъэр дэгъэзыжыгъэнымклэ,  
еджэлэ ыкли клэлэцыкълу йы-

гъыплэхэм ябиблиотекахэр  
адыгэ клэлэцыкълу тхылъхэм-  
клэ гъэбаигъэнымклэ Нэфсэт  
итхылъ дэгъу дэд.

Сабийхэм псэушъхъэхэр  
лэзэу якласэх. Ар кыди-  
лытэзэ, авторым рассказ гъэ-  
шлэгъонхэр тхылъым кы-  
дигъэхъагъэх («Мелэчхъан  
ичэтжыехэр», «Шыгъэ цы-  
кълухэр», «Тхычэт кыкълухал»,  
нэмыкыбэхэр). Сабийхэр  
псэушъхъэхэм ацлэхэм, ящы-  
лаклэ, фэдэу апылым, узэ-  
рэдэлэжъэн фаем нэлуасэ афэ-  
хъух.

Адыгэ джэгуклэу шыгъэр  
маклэп. Сабиймэ ахэр якласэх.  
Ар кыдилытэзэ, авторым  
джэгуклэхэм, тэзкълухъанхэм  
е кыкълухъанхэм афэгъэхыгъэ-  
хэу тхылъым кыдигъэхъа-  
гъэри маклэп. Ахэм ащыщых  
«Къангъэбыл», «Пырэжы-  
яхъ», «Клалэхэр, тжыгъэгъэ-  
гъух», «Лыгъагъэ», нэмыкълэр.  
Мы рассказхэри иныхэм, на-  
хыбэрэмклэ лэпсэ купклэу  
ялэр цыфхэм бэшлагъэу агъэ-  
фэдэрэ джэгуклэхэр арых. Ау  
ахэм ясюжет гъэпсыклэклэ,  
яжабзэклэ авторым еклэлэклэ-  
гъэпсыклэ гъэнэфагъэхэр кы-  
гъотыгъэх. Сабийхэм кыау-  
рылоныш, ахэр зыпишэнхэм  
тегъэпсыхыгъэ «Клэлэцыкълу  
жабзэклэ» тхыгъэх.

Джащ фэдэ еклэлэклэр ре-  
нэу авторым зыдылгыгъэу, гъэ-  
шлэгъонхэу, узыгъащэхэу,  
узыгъэгупшысэрэ, узыгъэсэрэ  
ушыгъэ иушыгъэр ахэлэу гъэ-  
псыгъэх шыпкъагъэм («Чэты  
шъхъэклэпхэм», «Цыгъо цы-  
кълум игулыгъ»), ом изытет  
(«Жыбгъэ», «Ошъуапшэхэр»,  
«Чъэп кыехыгъэ», «Уашъомрэ  
жъуагъохэмрэ»), кыкълэхэрэм



(«Нэшэбэгъу», «Тыгъэгъэ»,  
«Пшэсэн», «Помидорымрэ нэ-  
шэбэгумрэ»), сэнэхъат зэфэ-  
шъхъафхэм, унагъом исхэм  
афэгъэхыгъэ рассказхэр.

Ацлэ кыдыехэр кысымылоу  
рассказхэм ащыщ сатырхэм  
нэлуасэ шъуафэсшы.

## Помидорымрэ нэшэбэгумрэ

(Гъэклэкыгъэ дэд)

Помидорымрэ нэшэбэгумрэ  
зэгъунэгъоу хатэм зэдыхъых.  
Туми зашлэдэгъэп. Зашло-  
дэина, ахэр чэщрэ осэпсым  
ыгъэпсыкыштыгъэх, мафэрэ  
тыгъэм ыгъэфабэщтыгъэх,  
пчыхъашъхэрэ Рахъмэт псы  
кыабзэклэ ыгъэшъокышты-  
гъэх... Пчэдыж горэм нэшэбэ-  
гур зыдэплыхыжы, поми-  
дорым кырылуагъ: «Сыд?

Угъэуткорэпшыгъэу  
ушыс, унэклэушъхъэ-  
хэр пльыжыбзэу,  
узыхэссыр шхъон-  
табз?» Помидоры  
шъхъахынэу нэшэ-  
бэгум фыреплэккы  
кырыло жыгыгъ:  
«Сыд, од тхымыкл,  
уушхъонтыжыгъэу  
ушыл. Джыдэдэм  
Рахъмэт кыкълэнышъ  
укырыкычыщт,  
уитхъакынышъ,  
банкэм урилъхъащт,  
псы шыугъы кып-  
кыкышт, хъащ-уц-  
хэри кыпхылъхъа-  
нышъ, узэрилъхъа-  
гъэм ышхъэ кы-  
гъэпытэжышт. Те-  
пльын джащыгъум  
кысохушлэрэм».

Нэшэбэгум зыкы-  
лэти Рахъмэт кы-  
зэрэклорэр зельэгъум, шхы-  
клау шхыгъэ: «Нэгъуагъо, си-  
гъунэгъу, гъогу утехъанклэ.  
Рахъмэт укычынышъ, лалъ-  
мэкым урилъхъащт, къа-  
лэм уихынышъ, ермэлыкым  
ухылъхъащт».

Джащ фэдэ Нэфсэт итхы-  
гъэхэм ахэтхэр (псэушъхъэхэ-  
ри, кыкълэхэрэри) зэдэгъушлэх,  
лофыгъохэр ахэм рахъухъэх,  
ушыгъэхэр атых, шэпхэ тэрэ-  
зыр кыхъахы — шыгъэклэ-псэ-  
уклэм илофхэр зышлуахы. А  
шыкълэр авторым игъэклоты-  
гъэу егъэфедэ. Гъэнэфагъэ а  
шыкълэ-амалэу рассказ клэклэ-  
хэм лэпэлэсныгъэ хэлэу авто-  
рым ащигъэфедэгъэхэр клэлэ-  
цыкълу литературэмклэ шлогъэ-  
шхо илэу зэрэщтыр.

Сабийхэр, анахъуэ пшъэ-  
шъэжыехэм, нахыжъхэм  
шхынхэр агъэхъазыры хъумэ  
хэлэжъэнхэр яклас. Ащ фэдэу  
ахэм ашлогъэшлэгъоу авто-  
рым хигъэушъхъафыкыгъэ,

адыгэ шхынхэм, ахэм яфэло-  
фашлэхэм афэгъэхыгъэ рас-  
каз бэклае тхылъым кыди-  
гъэхъагъ («Къояжъэр зыщэт-  
хъужы», «Къундысыу», «Мэ-  
джадж», «Гыныплъ», нэмыкълэ-  
хэр).

Зы шысэ кыэстхын.

## Гыныплъыпс

Гыныплъыпсыр пльыжы-  
бзэу лагъэм ил. Шъэжыери  
ащ кыголь. Нэнэжым нэ-  
гъунджэр кызкълэжыгъэ. Шъэ-  
жыер ештэ. Гыныплъ пльы-  
жыбзэр зэгъуегъэчы. Къэбэс-  
кыашъхэри зэфэдиплэу зэгъу-  
упкы, шыбжыи стырыри  
кыгуелъхъэ. Ипхъорэльфым  
кыеджэшъ релэ: «Къепл, си-  
пшъащ, гыныплъыпсыр зэра-  
шырэм. Ори пщэрыхъэклэ ла-  
зэ зышл. Адыгэ шхынхэр боу  
пшъхъапэх».

Джа пшысэ гъэпсыклэ пльы-  
шор ялэ зклэ рассказу тхы-  
лым кыдэхъагъэхэм. Узы-  
лэпашъу, уаымызэу, акылыгъу  
кыпфэхъухэу уадэлу,  
уаджэ.

Цуекъо Нэфсэт итхылъу  
«Нэнэжым ипхъорэльфхэр»  
клэлэцыкълу йыгъыплэхэмрэ  
еджаплэхэмрэ алэклэхъагъэх.

Тхылыр сурэтхэмклэ гъэклэ-  
рэклагъэ. Ащ ялахышлу ха-  
шыхъагъ А. А. Паршиным,  
А. П. Сергиенком, В. И. Гост-  
рэм, Н. Г. Федотовам. Тхы-  
лым ихэнын, изэгъэклэу дэ-  
гъоу дэлэжъагъэх Т. Косяк,  
С. Шъхъащфыхъыр, Шъхъэп-  
лъэкэу Светэ.

«Гъогу мафэ утех!» — етэ-  
ло тхылъым. Джыри сабий-  
хэри нахыжъхэри зыгъэгъу-  
шощт тхылъыбэ ытхынэу,  
ипсауныгъэ пытэнэу Нэфсэт  
тыфэлъало.

ЦУЕКЪО Алы.

# Уичлыгужъ зэбгъэпшэн шылэп

Я XIX-рэ лэшлэгъум ти-  
лэпкъ тхымыклэгъошхо кы-  
хулы, тятэжъхэм хымэ кы-  
ралыгъохэр псэуплэ афэхъу-  
гъагъэх. Хэхэс шылакэм хэт-  
хэу лэшлэгъурэ ныкъорэ хъу-  
гъэу адыгэхэр шэпсэхъэм,  
лэпкъ шхыныгъохэр алэклэ-  
зыгъэхэм.

Тилъэпкъгъухэр нахыбэу  
зыщыпсэхэрэр Тыркуер ары.  
Шыпкъэ, бзэм, культурэм  
альэныкыоклэ тилъэпкъгъухэм  
члэнагъэр маклэп, ау узгъэгъу-  
шлон фэдэ лэныкыохэми лэ-  
кылым шыпсэурэ тилъэпкъэ-  
гъу хэхэсхэм ящылакълэ уащы-  
рехылыгъэ.

— Я 90-рэ илъэсхэм яублэ-  
гъу сз апэрэу дунэ мэкъумэщ  
выставкэу Берлин шызыха-  
щагъэм сышылагъ, нэмыщ ре-  
сторан горэм сычлэхъанэу хъу-  
гъэти, слэзгъугъэр згъэшлэ-  
гъуагъэ, — кыелуатэ Красно-  
дар краимклэ Белореченскэ  
районым ипашэу Иван Им-  
грунт. — «Шъуиресторан кы-  
члахъэхэрэм шхыныгъоу нахъ  
якласэу шыт горэ силанэ кыс-  
фытебгъэуцагъэмэ дэгъу-  
гъэ», — есгуагъ официантым.

Такыкыитлу нахыбэ темы-  
шлэу лагъэу ланэм кытыри-  
гъэуцагъэм плуакълэу зыгъэу  
адыгэ кыуае илыгъ. Слэзгъу-  
рэр сэгъэшлагъо. «Германием  
игупчэ адыгэ кыуаер сыдым  
кыхыгъагъ» сэлэ. Тэ тызса-  
гъэу Адыгеим, Къэбэртэе-  
Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэр-  
джэсым ащыпсэурэ адыгэ уна-  
гъохэм кыащагъэхъазырырэм  
илэшлэгъэклэ афэдэп мыщ ша-  
щэрэр, ау Европэми дэгъоу ша-  
шлэ, уаси фашлы адыгэ шхы-  
ныгъом.

Имгрунт шъхъэклафэ рес-  
публикэм шыфашы. Адыгэ  
шхыныгъохэр, тилъэпкъ ишэн-  
хабзэхэр дэгъоу ешлэх. Мые-  
кыуапэ Адыгэ Хасэм изэфэс,  
чыдэлъф лэпкъым имэфэклэ-  
хэм Белореченскэ районым  
ипашэ ащыплэгъушт. Адыгэ-  
хэм лыгъэныгъэшхо зэрафи-  
шырэм ишыхъатэу Иван Ива-  
нович иадыгэ ныбджэгъухэм  
адыгэ палэу кыратыгъэр игъу-  
нэгъухэм ахэхъан хъумэ игуа-  
пэу зыщелъэ...

2010-рэ илъэсым иЮныгъо  
маз. Адыгэ Республикэр зызэ-  
хащагъэм фэгъэхыгъэу Мые-

кыуапэ адыгэ культурэм ия  
V-рэ Дунэе фестиваль ыкли  
тарихымыклэ апэрэу адыгэ  
кыуае ифестиваль-конкурс  
зэхашэгъагъ. Предприятие  
пшы пчъагъэмэ, фермер  
хызмэтшлэпхэм кыое зэфэ-  
шъхъафхэу, шэхэклэ гъомыла-  
пхъэхэу бэдэд фестиваль-кон-  
курсым кырашлэгъагъ...

Адыгэ кыуае икълэшы  
промышленнэ лъапсэм тетэу я  
70-рэ илъэсхэм апэу зыгъэжъ-  
гъагъэр шапсыгъэ кыуаджэу  
Шпоикъо шыгъэу Цунтлыжэ  
Мэдин Ахъмэд ыкълор ары.  
Джы адыгэ кыуаер респу-  
бликэм ращышъ, Урысыем ичлы-  
палэбэмэ алъагъэлэсы, джащ  
фэдэу кыралыгъуабэмэ, Япо-  
ниери зэрэхэтэу, адыгэ шхы-  
ныгъор ащагъэлэпэлэ.

— Адыгэ кыуаер зыхэбгъэ-  
клэклэн шылэп, ащ тичыгужъ,  
Кавказым, адыгэ чыналъэм  
амэ кыплыгъэлэсэу кыс-  
сэхъу, — адыгэ кыуае иапэ-  
рэ фестиваль шылагъэу, Швей-  
царием шыпсэурэ тилъэпкъэ-  
гъу бзылфыгъэу Дэгъуф Сэбэ-  
хъат ело.

Адыгэ шхыныгъо шъхъалэу

ланэм хэхэс тилъэпкъэгъухэм  
кытырагъэуцорэр нахыпэккы  
фэдэу адыгэ кыуаер ары. Ащы  
изакълэп.

Гутлэхэм яунэ чылагъоу Со-  
луджакъ кышыбгъотыныр  
кыныхэм. Хыалыгъу гъэжъэ-  
гъаклэм ымэ лэшлу чыжъэу  
елъэсы. Есжыгъэх ащ гъу-  
нэгъухэри.

— А унагъор мыщ дэгъоу  
шашлэ, — ело чылагъом илэ-  
шъхъэтэтэу Бгъошэ Орхан. —  
Фетихрэ ащ ишъхъэгъусэу Гю-  
наррэ афэдэу хыалыгъу лэшлу  
зыгъэжъэшъурэ чылым дэсэп.  
Нахыпэкклэ тинахыжъхэр ащ  
фэдэ хыалыгъум игъэжъэн фэ-  
лэлэсэагъэх. Непи а унагъом  
лыгъэныгъэшхо фашлы, рэгъу-  
шхох, ахэм лъэшэу яклас хы-  
алыгъу дэгъур, нэмыкл адыгэ чы-  
лагъохэм кыарэкълэхъашъ ащэфы.

Гюнар адыгэ шыпкъэ, Хъот-  
кыохэм ащыщ. Ау пшъэшъэ-  
жыер кызыхъум, Тыркуе-  
м хэбзэ дэйхэр шызекло-  
щтыгъэх, сыд лэпкъ шыщы-  
ми сабыеу кыжъугъаклэм тыр-  
куцлэ фаусын фэягъэ, арыти,  
Гюнар ишъхъэгъуси «тырку»  
хъугъэ.

Гюнар ныбжышхо ил, ау  
сыд фэдизэу кыинми, «иоф»  
иуджэгъурэп. Хыалыгъу гъэ-  
жъэным изакълэп, ащ нэмыкл  
унэгъо Иофшлэхэри егъэца-  
клэх, хэтэрыклэхэри кыгъэклых,  
пхъэшхъэ-мышхъэхэри ре-  
нэу яхъот. Пхъорэльфхэми  
ыналэ атет.

— Унагъо сызехъэм буж  
хыалыгъу гъэжъэным зезгъэ-  
сагъ, — ело Гюнар. — Сянэ-  
сэтэхэм сицыкълугъом кыще-  
гъэжъагъэу Иофшлэным сыра-  
гъэсагъ, пщэрыхъаными фэ-  
кыулай сыхъугъ, адыгэ шхы-  
ныгъохэр тицыфхэм шлу дэдэ  
алъэгъу. Ежъ унагъом исхэм  
шхыныгъоу аупщэрыхъэхэрэр  
кыялыжы, хыалыгури, хыа-  
лыжыохэри лэшлу дэдэх. Цыф-  
хэм ашлэ Гюнар иунэ хыалыгъу  
гъэжъэгъагъэр сыд фэдэрэ уахъ-  
ти цыфхэм ащэфынэу зэрэ-  
щагъотыштыр...

Этнографхэм ало: лэпкъым  
ишэн-хабзэхэр, именталитет  
пшлэнэу уфаемэ, ишхыныгъо-  
хэм зыгъас...

НЫБЭ Анзор.

Шъагъэ — Солуджакъ —  
Пченцэ — Шъагъэ.





# Енэбым зыкъызыщызэлуихырэ лэахъаныр

ДЖУМА Ахуба.  
(Абхъаз тхакIу)

Рассказ

Пчэдыж къэс а бзылфыгъэ од пIокIэ цыклоу зынэгъу зэлэгъэ ку-хэр зилэр балконым кышчылагъо-щтыгъэ. Ышхъац осым фэдэу фы-жыбзагъ, ау жышхо зыкIэт ынэ шлуцIэхэм сэмэркъэу чаныр зери-кIа-сэр къаIлэщыщтыгъэ. Ар загъорэ бэ-щым зыгыригъаIлэзэ къехыти, шагум кыдахъащтыгъэ, пхъэнтIэкIу кIыхэм тетIысхъэти, зигъэпсэфыщтыгъэ. Ащ фэдэу зыхукIэ, шагум щыджэгурэ кIэлэцIыкIумэ къауцухъэти, сыхъат заулэрэ адэгущылэу ахэсыщтыгъэ; ау ильэс заулэ хуэгъэу ылакъохэр икIоу кыфIелорышIэжыхэрэп. Ащ паекIэ кресло-коляскэм исэу уахътэр бал-коным нахъыбэрэ шегъаIо, хытIолэ бгъузэу къэлабгъорэмрэ унэм исэмэ-губгукIэ теплъэшIу зилэ саугъэтэу щыгымрэ яплэуу щэсы.

ДзэкIолыр, автоматыр ылыгъэу, ышхъэ макIэу еуфэхыгъэу, иныб-джэгъухъэу заом хэкIодагъэмэ афэ-шпыгъорэм фэдэу, ынIу хым фэгъэ-загъэу щыт. Арэу зэрэщытзи, бзыл-фыгъэм ар дэгъоу ыгукIэ, ынэхэр упыцIагъэхэм, ыльэгъущтыгъэ. Пчэ-дыжрэ сэлэм рыхыщтыгъэ, мыжъом хэшIыкIыгъэ дзэкIолми сэлэм кы-рихыжыщтыгъэ.

Ылакъомэ амыIэтыжъэу зыхъу-гъэм кышщегъэжыгъэу мафэм ызы-ныкъо нахъыбэр изакъоу ыгъаIо-щтыгъэ — ышырэ инысэрэ жъэу Iо-фышIэ кIоштыгъэх, кIалэхэри еджа-пIэм шеджэщтыгъэх — зыдэгущы-лэнэу ыгъотыгъэмэ — саугъэтым, къэ-гъэгъабэу балконом кышщигъэкIы-щтыгъэхэм — адэгущылэщтыгъэ. Ахэр ары емызэщэу мэфэ реным зыуж итыщтыгъэр. Ахэр унэ къэгъэгъэ къо-дыгъэхэп — хъау, ятIэр зэрэз ящик-хэм ильэс псаум мыкIодыжхъэу кы-щыкIыщтыгъэх, зым ыуж зыр итэу кызызIуихыщтыгъэх къэрэмфилхэр (луплышъ плыжхъэр — гвездик-хэр), нарциссхэр, флоксхэр, астрэ-хэр. Анахъ имэфэ льяплэу — маим (жъоныгъуакIэм) и 9-м ехъулэу кы-зызIуихыщтыгъэх тюльпан плыжъ шлагъохэр.

Унэм пэмычыжъэу щытыгъ шхъомч гъэтIысыгъаIэри, ащ икIутамэхэм балконом зыкыфашщыщтыгъэ, ыш-хъаIэхэм бзыухэм чэфэу ордэ кы-щаIощтыгъэ. Бзылфыгъэмэ гъэмэфэ мээ шхъуантIэм хэтым фэдэу кышчы-хъуштыгъэ, ыгукIэ рэхъащыщтыгъэ. Ау а сурэт дахэм ыкIыIу кэхъуштыгъэ кIымэфэ мээу чыIэшхом зэIуубы-тыгъэр, гумэкIыри кышхъахъащы-щтыгъэ. Ащ фэдэ зыхукIэ, бзылфы-гъэм ышхъэ ыгъэсысыти, гукъэкIыж чыжхъэр IуигъэкIотыщтыгъэх, ибал-конэу къэгъагъэхэр зыдэгым кыфи-гъээжыщтыгъэ, саугъэтым фээзшы-гъэм фэдэу еплыштыгъэ, тIэкIу-тIэ-кIузэ рэхъащыщтыгъэ, зэрыхэрэ мастэхэри кышхъэти, хъэным фежъэ-жыштыгъэ. Кызысымэджагъэм кы-шщегъэжыгъэу хъэным лъэшэу пыца-гъэ хуэгъэ. Ыхъырэ щыгынхэмкIэ (шалхэр, лъэпэхэр, Iалъэхэр, свитер-хэр) зэрэунагъоу ыфпагъэ, ащ пае лъэшэу кыфэрэзагъэх.

Джауштэу мафэхэр кIоштыгъэх, пчыхэрэ, ягъунэгъухэр IофышIэ кы-кIыжыхъэ зыхукIэ, сэлэм кырахи,

ипсауныгъэ изытет кыкIэупчIэх, ежымы джэуапыр аретыжы, игу-пшысэхэмкIэ чыжъэу щыIэщтыгъэ-ми. Коляскэм исэу мыгумэкIыхъэ, рэ-хъатэу гушшысэхъыгъэ: «Хэти сыди икIежыапIэ икIэху щегъотыжы. Сэ сищылэныгъэ джаш фэд. СызэцIы-кIум сянэ коляскэм сисэу сыкыри-щкIыштыгъэ. Ины сызэхъум, слэ-гъугъэри зэхэсIагъэри макIэп, Ев-ропэм ызыныкъу Iломи хъунэу лъэсэу скIугъэ. Жыы сызэхъум, коляскэм сыкъекIужыгъэу сищылэныгъэ икIэ-ухым сыфкIо...». Ащ фэдэхэм ягу-пшысэ зыхукIэ, кызыхэкIырэри ымышIэу ыгукIэ нахъ пынкIэ хуэгъэу кышIоштыщтыгъэ. Ыгу къэкIыжы-щтыгъэ икIэлэгъу-ныбжыкIэгъури, зычIэсыгъэхэ унэжъ цыклоу джы мы чIыпIэм щытыгъэри. ЩыIагъэхэп а лъэхъаным мы унэ зэтетышхохэри, мы бульварыри, саугъэтыри... Ары, сау-гъэтыри...

Тыдэ кыфидыгъагъа а скульпто-рыри, сыда зэкIэмэ ежъ кызыкла-хыгъагъэри, сыда кыдэмыгушылэмэ мыхъунэу зышыгъагъэри? Ащ ыуж мы урамым тесмэ зэкIэмэ ашIэу зы-хуэгъагъэр. Шыпкъэ, ащ ыпэкIи ар нэбгырабэмэ ашIэщтыгъэ, ищылэны-гъэ мыщ щигъэкIуагъэба. Джы мары игъунэгъухэмэ инэIуасэхэмэ къах-хъуагъэ, балкономы блэкIыхэ зыхукIэ, сэлэм кырахи: «Упчыхъэ шIу, Афи-на Гачевна!», «Уипсауныгъэ сьдэу щыта, уиIофхэр сьдэу хухъэра, тетя Афина?».

Зэгорэм, кызыдикIыгъэри ымы-шIэу, зэгъэшхэн гъэшIэгъон ышхъэ кыхыагъэ: «ИгъушыкIыгъэ псынэу зыгорэмэ имыщыкIэгъэжыым сыфэ-дагъ — хэта зищыкIагъэр псы зры-мыт псынэр? БлэкIыхэ зыхукIэ, къе-плышхъэ къодый ныIэп. ОшIэ-дэмы-шIэу цыф гумыпсэф горэ къэкIошъ, псынэр кыукукъэбзынэу регъажэ, нахъ куоу ретIыхы, дэпкыхэр егъэ-пытэ, псы кыабзэри кыкIэчъэу ре-гъажэ, псынэмэ зыкъэшIэжыы, къэ-кIэжыы.

Ащ фэдэба а скульпторэу сэри сыгу зэпырызыгъэзагъэр? Хъау, ащ сыфэгъэхэп. Сыфэягъэп. Ау тэрэз ар зэрэзекIуагъэр, сэри сыкIэгъоужырэп ащ сызэрэдIуэгъэм пае...»

... МэфэI мэфэагъ — маим и 9. Гъэмэфэ мафэм фэдэу фэбагъэ, псы-лушхом цыфмэ зышагъэпсэфышты-гъэ, ордэ чэф макъэхэри къэлэушты-гъэх. Унэм ыпашхъэ иль шъофым цыфхэр кышчызэрэуагъоштыгъэх — заом хэкIодагъэхэм апае агъэуцущт саугъэтым иапэрэ мыжъохэр агъэтIы-лынхъу щытыгъэ. А лъэхъаным джыри ылакъомэ, кыныло кышчыхъушты-гъэмэ, арыкIон ыльэкIыштыгъэ. Бэ-щыр ылыгъэу трибунэм пэчыжъэ хъа-зырэу, цыфмэ агъунэкIэ уцугъэу щытыгъэ. Ордэнхэмрэ медальхэмрэ абгъэгу кыхъажыуыкIыхъу ветеран-хэр трибунэм тетыгъэх. Ахэр арых непэ зимэфэкIыр. Ахэм анэгумэ акла-плэзэ, егушшысэхъыгъэ: «Шъо шъу-зэрэчэфым пае сэри сыгукIэ сыр-хъат, сэри сэгущIо, шъо шъуфэдэу». Ащ фэдэ фитыныгъэ иIагъ — а зэо мэхъаджэм игъогу ежъ ильагъуи щы-пхырищтыгъэ...

Митингыр аухи цыфхэр зызэбгы-рэкIыжхэм, трибунэм ылапсэ агъэ-тIылыгъэ мыжъобзыгъэм екIуалли, тетхагъэм къеджагъэ: «Заом хэкIода-гъэхэм апае мы чIыпIэм саугъэт ша-гъэуцущт». Мыжъобзыгъэм ыпа-шхъэ бэрэ щытыгъ гушшысэ куумэ ахилъэсагъэу, къахэкIыжыны ымы-лэкIэу ыкIи гу лъитэщтыгъэп жэкIэ шлуцIэ цыкIу зытет кIэлэ ныбжы-кIэу гуфалпызу къеплпырэм. КIалэм бзыгъэр зыдэщылъ чIыпIэр заулэрэ кыкIухъагъэ, бэщыр зылыгъ бзыл-фыгъэ од цыкIури, хы шхъуантIэри, къэлэ кIыбымкIэ кышчылэгъорэ кыушхъэхэри ишъыпкъэу кызыэпи-пIыыхъагъэх. Ахэр зэкIэ кыдылгы-тэщтых мраморым хишIыкIышт дзэ-кIоллым исаугъэтэу мы чIыпIэм щы-гъэуцущтыр ышIы зыхукIэ.

ДзэкIолI кIочIэшхоу ылакъохэм-кIэ пытэу игупсэ чIыгум тетышт, ау итеплэ, ынэгъу, ынэхэм къаIлэщын-фае заом хэкIодагъэхэм, щымыIэж-хэм зэрафэщыгъорэр, ар гухэкIы-шхо зэрэщыхъурэр. Ары, эскизри хъазыр, аштэгъах ыкIи, ау зы щыкIа-гъэ горэ, мыгъэнэфагъэу, къэубыты-гъуаеу кызызэрэхэщырэр ельэгъу. ЕшIэ, дзэкIолIыр ежъ зэрилэгъурэм, зэрэфаем фэдэу щытын фае, ау сыда щыкIэрэр? Зыныбжъ хэкIотэгъэ бзы-лфыгъэ од цыклоу зэкIэри зыщы-гъушпэжыгъэм фэдэу щытым ынэгъу гукъэкIыж, гумэкI-гупшысэ чыжъэ-хъу техъэ-текIэу щызечъэхэрэр, джэ-нэ шхъуантIэу шыгъыр, осым фэдэу ышхъац фыжъ — зэкIэ гъэшIэгъонэу хы шхъуантIэри, ащ шхъащыт огури ятеплэкIэ зэдишхъыгъэх. Бзыл-фыгъэм ынэгъу зыкIэпллэм, кIалэм кыгурыIуагъэ зыщегъэуу мы чIы-пIэм ар зэрэщымытыр, ащ ищылэны-гъэ блэкIыгъэ зэошхом зыгорэушхъу зэрэпхыгъэр.

Скульпторыр бзылфыгъэм кIэры-хыи, гушылэгъу ышIыгъэ:

— Кысфэгъэгъу, ау уищылэны-гъэ, кызызэрэсшIошIырэмкIэ, блэкIы-гъэ заом зыгорэушхъу епхыгъэн фае...

— Сэ ар загъорэ пкIыхъапIэм фэ-дэу кысшIошIы, — кыIуагъэ бзы-лфыгъэм, игушшысэхэм аджэуап фэ-дэу. — Ау пкIыхъапIэ хылыгъэ дэдагъ ар. Ащ фэдэ пкIыхъапIэ Тхъэм уерэ-мыгъэлэгъу.

— Сыкыбдэгущылэ сшIоигъуагъ, мымыкIумэ... УщытынкIэ кIын кыпшхъуыкIэ сенэгъуе, Изын кысэ-птымэ, шъуадэжъ сыкъэкIощт. Чы-жъэу ушыса?

— Хъау, мы унэу щытым сыщэ-псэу. Ольэгъуа ятIонэрэ къатым ибал-конэу къэгъагъэхэр зытетыр? Джащ сыщэпсэу.

— Ащыгъум, сыкъаIо хъушхъа? БлэкIыгъэ заом тытегушылэ сшIои-гъуагъэ. Зыгорэхэр къэпIотэжыных, кIын кышшымыхъушхъэмэ...

— О ухэта, сикIал? Ужурналиста? — Хъау, сэ скульптор. ОшIэба, мы чIыпIэм саугъэт шагъэуцущт, сэры ащ иавторышхъу. Ащ паекIэ уишIуагъэ кысэбгъэкIын плэкIышт, зыгорэхэр кысфэпIуатэхэмэ...

— КъызгурыIуагъэрэп, сикIал, сишIуагъэ зэрэозгъэкIын слэ-кIышт шIыкIэр. Ужурналистэу, утха-

кIоу щытыгъэмэ — ар Iоф шхъаф, ау о...

Ау скульпторыр ышIошъ хуэгъэ-хагъэ бзылфыгъэм ишIуагъэ кы-ригъэкIын зэрилэкIышхъу. Сьдэу-щтэу? Джар ышIэщтыгъэгъоп.

— «Хъушхъэ» кысэмыIу, лъэшэу сыолъэIу.

— КIо, ауштэу оIомэ, сикIал, къа-кIо. Сэ сыздакIорэ шылэп, уахътэр унэм щысэгъаIо, мары, ори ольэгъу, — макIэу шхыпцIыгъэ, заом хэфы-кыухъэгъэ ылакъомэ яплыгъэ.

Унэм изакъоу исыгъ ятIонэрэ ма-фэм скульпторыр кызыэкIом. Егъа-шIэми хэти ригъэшIэнэу зыфэмыа-гъэр сьдэушхъу мы кIалэм кыфи-Iотэн ыльэкIыгъа? Ар ыгъэшIагъо-щтыгъэ. Апэу медсестрау заом зэрэхэ-лэжыагъэр кыIотагъэ. ЕтIанэ игукъэ-кIыжхэм аджэуапэу макIэу, тхъа-гъэпцI цыкIоу ынэмэ щыпIэр къа-кIэщыгъэ, ынэгъу лыпцэхэри кызыэ-лыныфыгъэх. Бэшагъэ ар ауштэу за-мыльэгъужыгъэр.

— ОшIа, сикIал, джыдэдэм сшхъэ кыхыагъэр? Тэ, медсестрахэмрэ сан-инструкторхэмрэ, заом ильэхъан хъэшэкIохъэ шыпкъэмэ тафэдагъ.

— Сьдэу пIуагъы? — шIогъэшIэ-гъонэу кыепчIыжыгъэ игушылэгъу.

— Ары, хъэшэкIуахъэмэ тафэдагъ.

Шъофым къаукIыгъэу ильэмэ уахэ-пшыхъэ, ольыхъо, псаоу зыгорэ къа-хэкIынкIи мэхъуба? Ащ фэдэ горэ кызыбгъотыкIэ, тэтыгъэм адэжъ къэ-охыжыы, къэолъэшъужыы, етIани огъэзэжыы, ольыхъо, ольыхъо. Джа-ры тIоф зытетыгъэр. Джаушхъу Ари къэзгъотыжыгъагъэ. Псаугъэ. Ар а лъэхъаным псаугъэ...

Бзылфыгъэм икIэIотэн зэпи-гъэу. Ильэс 30-кIэ узэкIэлэбэжы-мэ, а хуэгъэ-шIагъэу пэкIэIыгъагъэр щымыгушпэжыгъэу непи ынэгъу кIэт. А мэфэ заор ыкIэм факIощтыгъэ. Чылэр кызыухъушхъыгъэ ротэм щыщэу нэбгырэ заул ныIэп псаоу къэнэгъагъэр, ежыри зэрахътэу. Чы-лысыжъ цыкIум зышагъэпытагъэу зэрафэлэкIэу зыкъаухъуэмэжыгъэ, пным еоштыгъэх. Пным исамолетэу къашхъахъыбгъагъэм кыридыхы-гъэ бомбэм чылысыжъ цыкIур зыб-гыриушхъу, ежыри ыбгукIэ ыдыгъэ, ау, иакъыл шхъащыхыгъагъэпти, ыльэгъугъэх нэмыц дзэкIолI пшIы-кIушхъу фэдиз куандэмэ къахэкIыхы, чылысыжъ цыкIоу чIыгум щызы хуужыгъэр къаплыхъэзэ, тIэкIурэ гушылэгъэу щытыхы зэрэIуыжыгъэ-гъэхэр.

БгъэшIэгъоным фэдэу рэхъатыгъэ. Ежымы зыгъэсынкIэ римыкушъоу осым хэлъэу щылыгъэ, чылысыжъ дэпкъым дэжъ зыгорэм зыкышчыгъэ-сысыгъэм фэдэу кышчыхъу, ащ ыужыкIэ шIэу макъэм фэдэу зэхи-хыгъэ. Дэпкъ лъапсэм дэжъ щылэ дзэкIоллым джыри зыкыгъэсысыгъэ, нахъ зэхэпшIыкIэуи ишIэу макъи къэлэу. Ащ епшыли, кызыэпилы-хъагъэ, иуIагъэхэр кыгъотхы, дэгъоу зэкIипыхъагъэх, ылушIэ гъуагъэ-хэри осыпсыкIэ ыльэкIыгъэх.

ШIункI кэхъушхъыгъэти, дзэкIолI уIагъэр ыкIыб кыригъэгъуалъхы, чылысыжыым пэмычыжъэу къэлъэ-гъорэ мэзым ыльэгъу, ебэджыгъэу щылыхъэ чыгитIумэ азыфагу дигъэ-гъолъхъагъэ. Пчэдыжыым уIагъэм зы-кышIэжыгъэ. Псынклалэу а чIыпIэм кыIуыкIыжыныхъэ фэягъэ, нэмыцмэ къаамыгъотыхъэ. Джаушхъу ахэм мэфэ пшIыкIузэу зэрэзэкIыгъугъэхэм щыщэу яапэрэ мафэ рагъэжыагъэ. А мэфэ пшIыкIузыр егъашIэми щымы-гушпэжыныхъу ищылэныгъэ щыщ шыпкъэ хуэгъэх...

Ахэр мэзым икуупIэ хахъэщты-гъэх. Апэрэ мафэхэм дзэкIолI уIагъэр ежъ-ежырэу кIощтыгъэ, ыкIуаIэ къехъыфэ нэс, ащ ыуж ыльэгъу-щтыгъэ. МэкIэ-макIэзэ ашхынэу алы-гъыгъэ тIэкIури аушхъыгъэ, ау ежъ мэлэкIэ мылIэрэм фэдагъ.

(Джыри кыкIэлъыкIощт).

ИСКУССТВЭМРЭ ТИКЪЭГЪЭЛЬЭГЪОНХЭМРЭ

# Пчэгу хэхыгъэр тыди кыыщегъэдахэ

Къокыпэм щыпсэурэ лъэпкхэм искусствэхэмкIэ я Къэралыгъо музей иди́ректорэу Кушъу Нэфсэт сурэтышI цIэрылоу Хъуажь Рэмэзанэ илэшлагъэхэм якъэгъэ-лъэгъон фэгъэхьыгъэ зэхэхэм пэублэ гушыIэ кыыщыIыгъ. ЗэIу-кIэм цIыфыбэ кызырэкIоллагъэр зэфихысыкызы, адыгэ лъэпкым икультурэ зызыриушомбгъугъэм купкIэу иIэм уасэ фишIыгъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый сурэтышIым илофшлагъэ тищыIэ-ныгъэ чIыплэ хэхыгъэ щигъоты-гъэу зэхэхэм кыыщыIуагъ. Оты-чыр, нэмыкI Iэмэ-псымэхэр ыштэ-хэзэ, пхъэм хишIыкIыгъ сурэтхэр, пкыгъохэр нэрылэгъух. Сурэ-тышIым илофшлагъэ икIэуххэм уяплы зыхукIэ, илэлэсэныгъэ уегъэгъушIо. Чэмышъо Гъазый кызырIуагъэу, ащ фэдэ искусствэм узылэпещэ, ор-орэу зыгорэ-хэр пшIынхэм фэшI илофшIэным уфегъэ пшIонгъо уешIы. Сурэ-тышI IэлэIасэм ныбжьыкIэхэр кIэрэплых. АР-м исурэтышIхэм я Союз итхьаматэш, итворчествэ зэралыгъэкIуатэрэм даклоу, зэхэ-щэн Iофыгъохэр дэгъоу зерихъэ-хэу Чэмышъо Гъазый ылытагъ.

Къокыпэм щыпсэурэ лъэпкхэм искусствэхэмкIэ я Къэралы-гъо музей иди́ректорэу Кушъу Нэфсэт сурэтышI цIэрылоу Хъуажь Рэмэзанэ илэшлагъэхэм якъэгъэ-лъэгъон фэгъэхьыгъэ зэхэхэм пэублэ гушыIэ кыыщыIыгъ. ЗэIу-кIэм цIыфыбэ кызырэкIоллагъэр зэфихысыкызы, адыгэ лъэпкым икультурэ зызыриушомбгъугъэм купкIэу иIэм уасэ фишIыгъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый сурэтышIым илофшлагъэ тищыIэ-ныгъэ чIыплэ хэхыгъэ щигъоты-гъэу зэхэхэм кыыщыIуагъ. Оты-чыр, нэмыкI Iэмэ-псымэхэр ыштэ-хэзэ, пхъэм хишIыкIыгъ сурэтхэр, пкыгъохэр нэрылэгъух. Сурэ-тышIым илофшлагъэ икIэуххэм уяплы зыхукIэ, илэлэсэныгъэ уегъэгъушIо. Чэмышъо Гъазый кызырIуагъэу, ащ фэдэ искусствэм узылэпещэ, ор-орэу зыгорэ-хэр пшIынхэм фэшI илофшIэным уфегъэ пшIонгъо уешIы. Сурэ-тышI IэлэIасэм ныбжьыкIэхэр кIэрэплых. АР-м исурэтышIхэм я Союз итхьаматэш, итворчествэ зэралыгъэкIуатэрэм даклоу, зэхэ-щэн Iофыгъохэр дэгъоу зерихъэ-хэу Чэмышъо Гъазый ылытагъ.

## Лыхьорэм кыегъоты

Адыгэ Республикэм, IэкIыб хэ-гъэгумэ ащызэлъашIэрэ сурэты-



шIэу, архитекторэу Бырсыр Абду-лахь кыIорэм хэшIыкI фыриI. «Осэпсым кыуашъор щэфы» зы-фалорэ цIыфмэ зэралымышыр кыдэплыгъэзэ, кыIорэм уедэлэу пшIонгъоу уахътэ кыокIу.

— СурэтышIыр лыхьохэ зыху-кIэ, зыгорэхэр кыегъоты, — кы-луагъ Бырсыр Абдулахь, — кы-гъотыгъэр искусствэм щыцэ ешIы.

— Зыгъэпсэфыгъо мафэ Хъуажь Рэмэзанэ илагъэу кыэсшIэжы-рэп, — еIо сурэтышI цIэрылоу Эдуард Овчаренкэм. — Гушъхэм ибаиныгъэ илофшIэным щылыгъэ-кIуатэ. СурэтышIым илэлэсэны-гъэ зыфэдэр пкыгъо цыкIухэр зэ-рингъэпсыхэрэмкIэ кыпшIэп олэ-кIы. «Пкыгъо цыкIу-шъокIукIэ» тэ тызаджэхэрэм искусствэшхо ахэшIыкIы.

Адыгэ кIэлэгъэджэ колледжэу Андырхъое Хъусенэ ыцIэ зыхы-рэм иди́ректорэу, тарихь шIэны-гъэхэмкIэ докторэу Ацумыжъ Каз-бек акъыл зыхэлэ гушпысэм шы-Iэныгъэм узэрэхищэрэм кытегу-щылэзэ, Хъуажь Рэмэзанэ кIэлэ-егъэджэ училищыр кызыриуш-гъэр игушыIэ кыыщыхыгъэшыгъ. Пхъэм пкыгъоу хэшIыкIыгъэр цыфмэ агу рыхыным пае кIэм узэралыхьурэм даклоу, лъэпкым, кыуаджэу узыщапIугъэм, узы-щыпсэурэ шъолырым ятарихь,

яшэн-хабзэхэр кыдэплыгъэнтхэ фае. Эдуард Овчаренкэм, Ацу-мыжъ Казбек, Бырсыр Абду-лахь, нэмыкIхэм кызыралауагъэу, Хъуажь Рэмэзанэ илофшлагъэ гу-пшысэу хэлъыр щыIэныгъэм кы-хэхыгъ, уапэкIэ уегъапIэ.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ музей иди́ректорэу Джыгунэ Фа-тимэ зэхэхэм кыыщыIуагъэми гу-кIэ уегъалыхьохэ. Хъуажь Рэмэ-занэ итворчествэ псынIкIэу узылэ-пещэ, фэбагъэ кыпхелъхъэ, щыIэ-ныгъэм укIэгъэгъушIу.

ЗэлъашIэрэ архитекторэу, сурэ-тышIэу ЛэупэкIэ Нурбий зэхэхэм хэлэжырэмэ яеплывкIэхэр зэф-ихысыкыгъэхэу плыгътэ хушцт. Ащ зэрилгытагъэмкIэ, Хъуажь Рэмэзанэ илофшлагъэ Урысыем ипчэгъу анахь хэхыгъэмэ кыащы-бгъэлагъомэ, щыгъу нэмыкI фало-щтэп, кыгъэдэхэщт.

Ижырэ лъэханым Р. Хъуажьыр зэрэплыврэ шIыкIэр илофшлагъэ-кIэ кылуатэ. Я XIV — XV-рэ лIэ-шIэгъухэм зафигъази, лъэкIэу иIэмкIэ тарихь кыбарыр ыгъэбэ-гъуагъ.

Ныбджэгъум игушыIы музейм зэрэщызэхэтыгъэм тигъэгъушIуагъ. Гъогъо Бислэанрэ Хъуажь Рэмэ-занрэ зэдэджагъэх. Бислэан кы-зырэтилуагъэу, якIэлэцIыкIугъом искусствэм мэхъанэу ратыштыгъэр джырэ уахътэ кыIотэжыгъошIоп. Кыуаджэм дэс кIалэм пхъэм зыго-рэ хишIыкIыным фэшI гуетыны-гъэм имызакъоу, Iэмэ-псымэхэри ишыкIагъэх. Унагъом щигъотырэп фикъуштыгъэп, ныбджэгъухэр Iэпылэгъу кыфэхуштыгъэх.

— Сырэгушхо ащ фэдэ ныб-джэгъу зэрэиIэм, — еIо Гъогъо Бислэан. — ЦыфышIу, унэгъо дахэ иI. ГукIэгъоу хэлъыр сшIэ-рэп зэзгъэпшэщтыр.

## Нэплэгъум кыубытырэр

Искусствэхэм я Къэралыгъо му-зеишхо Хъуажь Рэмэзанэ илоф-шлагъэ кызырэщэагъэлагъорэм фэшI зэхэщакIомэ лъэшэу зерафэ-разэр кыариуагъ. Итворчествэ зы-гъэлапIэхэрэр, ныбджэгъоу иIэ-хэр, илахьылхэр музейм кызырэ-кIуагъэхэр гуапэ шыхьугъ.

Музейм ллакъохэм ятамыгъэхэр дахэу шIыгъэхэу щыолэгъух. Хъуажьхэр, Шэуджэнхэр, нэмыкI ллакъохэри ятамыгъэхэм яплы-гъэх, сурэтышIым зэрэфаразэхэр ралауагъ.

— Музейм сыкызырэкIуагъэм-

кIэ сыкIэгъожырэп, — еIо кIэлэ-егъэджэ илофшIэным иветеранэу Даур Руслэанэ. — Пкыгъоу слъэ-гъурэ пэпчэ сыдэгъушыIэ сшIо-игъу.

Цухэр кум кIэшлагъэх. Ащ фэдэ сурэтыр пхъэм хэшIыкIыгъэу нэ-плэгъум кызыфэкIэ, тарихьым зыфэогъазэ. СурэтышIым кыоджэ щыIакIэр кызырэзэIуихырэм уегъушысэ.

Коныр лэжыгъэу Iуахыжы-гъэмкIэ зэраушъэрэм, унагъом ихызмэт Iофыгъохэр зыгъэцIкIэрэ нэнэжым, шъхьалым кIэлэцIыкIур кIэлъырысэу хьаджэзэ янэ Iэпылэ-гъу зэрэфэхьурэм, бзылфыгъэ пшынаом тэтэжымырэ кIэлэцIы-кIумрэ зэрэдежыуэхэрэм, унагъом ишыкIэгъэ хьакъу-шыкъухэм, фэ-шъхьафхэм уяплыгъэ, сурэтышIыр цыф Iушэу зэрэщытым, илэлэ-сэныгъэкIэ лIэужхэр зэрипхынхэ зэрилэкIырэм уналэ атеодзэ.

СурэтышI-модельерэу Стлэшъу Юрэрэ сурэтышIэу Кыуанэ Ас-лэанрэ искусствэм щыцIэрылох. Къэгъэлыгъоным еплыхъэзэ кы-Iорэр зэхэтыштыгъ. Пхъэм кIуачIэ хилъхьагъэу, адыгэ тхыпхъэхэмкIэ лъэпкым итарихь, шэн-хабзэхэр сурэтышIым кылуатэхэу кылуагъ. Адыгэ орэдышъор, ижырэ лъэпкэ мэкъамэхэр Хъуажь Рэмэзанэ илофшлагъэмэ ащызэхэпхырэм фэдэуи сурэтышI цIэрылохэм кытшагъэхьугъ.

Адыгэ Республикэм ия 20-рэ ильэс илофшIэгъэ дэгъоу пагъохы-рэмэ зэу ащыщ Хъуажь Рэмэзанэ итворчествэ ехьылIэгъэ къэгъэлы-гъоным. Ащ ишъхьэгъусэрэ ипшъа-шъэрэ тызэрэщэагъэгозагъэу, нэ-плэгъуыкIэ Рэмэзанэ кыубытырэр искусствэм щыц ышIын елъэкIы.

— Сызэлпырэ пкыгъор зыте-тым тетэу сурэт сшIырэп, — еIо Хъуажь Рэмэзанэ. — Гушпысэу сигъэшIыгъэр лысыгъэкIуатэ, шъошэ хэхыгъэм исэгъэуцэ.

АР-м культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый, ащ игуадзэхэу Нафиса Васильевамрэ ШъэуапцIэ-кыо Аминэтрэ, отделхэм япашэхэу Шэуджэн Бэлэрэ Шъхьэлэхэу Свет-ланэрэ кыалотагъэхэм, IэкIыб хэ-гъэгумэ кыарыкIыгъэ тильэпкыэ-гъухэр, искусствэм хэшIыкI фы-зыIэхэр зэхэхэм зэрэщылагъэхэм кыахэдгъэщырэ сурэтышIыр итворчествэкIэ дунэе культурэм хэшагъэ зэрэхьугъэр ары.

Опсэу, дгъэныбджэгъоу Рэмэ-зан! БэгъашIэ охъу!

**ЕМТИЛЬ Нурбий.**

Сурэтыр зэхэхэм кыыщытыра-хыгъ.

**Зэхэзыщагъэхэр:**  
Адыгэ Республикэм  
и Къэралыгъо  
Совет — Хасэр,  
иминистрэхэм  
я Кабинет

**КыдэзыгъэкIырэ:**  
Адыгэ Республикэм  
лъэпкэ IофхэмкIэ,  
IэкIыб кыэралхэм  
ащыпсэурэ тильэп-  
кыгъухэм адырIэ  
зэпхыныгъэхэмкIэ  
ыкIи кыбар жъу-  
гъэм иамалхэмкIэ  
и Комитет  
Адресыр: ур.Кре-  
стьянскэр, 236

**Редактор  
шъхьалэр**

**ДЭРБЭ  
ТИМУР**

**Редактор  
шъхьалэм иапэрэ  
гуадзэр  
АУЛБЭ Руслэан**

**Редактор  
шъхьалэм  
игуадзэр —  
пшъэдэкIыж  
зыхырэ  
секретары  
ХЪУРМЭ Хъусен**

**ПшъэдэкIыж  
зыхырэ  
секретары  
НЭПШЭКЪУЙ  
Заур**

**Редакциер  
зыхьыгъэр:**  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Первомайскэр,  
197.

**Телефонхэр:**  
приемнэр:  
52-16-79,  
редактор шъхьалэм  
иапэрэ  
гуадзэр:  
52-49-44,  
редактор гуадзэр-  
пшъэдэкIыж зы-  
хырэ секретары:  
52-16-77.

**E-mail:**  
[adygvoice@mail.ru](mailto:adygvoice@mail.ru)

**Зыщаушыхъаты-  
гъэр:**

Урысые Федерацием  
хэутын IофхэмкIэ,  
телерадиокъэтын-  
хэмкIэ ыкIи зэлы-  
IэсыкIэ амалхэмкIэ  
и Министерствэ  
и Темыр-Кавказ  
чIыплэ гъэло-  
шIапл, зэраушыхъа-  
тыгъэ номерыр  
**ПИ №10-3892**

**Зыщыхаутырэр**  
ОАО-у  
«Полиграф-ЮГ»,  
385000,  
кь. Мыекъуапэ,  
ур. Пионерскэр,  
268

**Пчэагъэр  
4427**

**Индексхэр  
52161  
52162**

**Зак. 2200**

Хэутыным  
узыщыIэгъэхэу щыт  
уахътэр  
Сыхъатыр 18.00  
ЗыщыIэгъэхэу  
уахътэр  
Сыхъатыр 18.00

Къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ  
Республикэм и Къэралыгъо филармоне»

Ионыгъом и 21-м сыхъатыр 18.30-м

**Тхьагъэлыдж Мурат  
иорэдыкIэхэр  
зыщызэхэшъухыщт  
ШОУ щызэхашъушъу.**

*Джащ фэдэу мы программэм хэлэжыщытх  
Нэчэс Анжеликэ, Лилу, Идар, Жанатаева  
Эльмирэ, Цавкилов Азэма, шоу-балетэу  
«Империя» зыфиIорэр ыкIи нэмыкIхэр.*

Шъузэрыгъозэн шъульэкIыщт телефонхэр:  
53-12-77; 53-46-01